

TEMMUZ 2018
YIL: 1 • SAYI: 6

TÜRK EDEBİYATI DERGİSİ

Genç Sanat

AZERBAYCAN TÜRKLERİ

Hilal ÖZCAN

KEMENÇE Mehmet Berk YALTIRIK **BAVUL** Ömer Talip AKALIN **OY YÂRE** Selami
ÖZKAN **EMEL MECMUASI'NDA MİLLÎ MATBUAT** Ufuk AYKOL **SELEN KIZ**
Muhammet TANG **DÖRT KAPILI BİR RÜYA** Abdullah Emre ALADAĞ **DIE WAND**
"DUVAR" Mehmet Neşet TURGUT **KUTSAL ŞAMAN ELBİSELERİ** Gülsüm KUŞ

ŞİİRLER > **MEŞRU YANI OLMAYAN BİR ÖLÜM İÇİN GAZEL** İsmail AKGÖL
O YOLDA Çağla ÖZKUR **ELOHİM Yiğit DEMİR BİR ÖKSÜZ BULUP SEV EMI**
Ömer ÜZÜMCÜ **YA TAHAMMÜL YA SEFER** Yelda Nur ÖZER

SELİM İLERİ İLE SÖYLEŞİ

Yusuf M. Alparslan BEYHAN

SELİM İLERİ İLE SÖYLEŞİ

Yusuf M. Alparslan BEYHAN / röportaj

KEMENÇE

Mehmet Berk YALTIRIK / hikâye

BAVUL

Ömer Talip AKALIN / hikâye

OY YÂRE

Selami ÖZKAN / anı

EMEL MECMUASI'NDA

MİLLÎ MATBUAT

Ufuk AYKOL / makale

MEŞRU YANI OLMAYAN

BİR ÖLÜM İÇİN GAZEL

İsmail AKGÖL / şiir

O YOLDA

Çağla ÖZKUR / şiir

ELOHİM

Yiğit DEMİR / şiir

BİR ÖKSÜZ BULUP SEV EMİ

Ömer ÜZÜMCÜ / şiir

YA TAHAMMÜL YA SEFER

Yelda Nur ÖZER / şiir

AZERBAYCAN TÜRKLERİ

Hilal ÖZCAN / makale

SELEN KIZ

Muhammet TANG / hikâye

DÖRT KAPILI BİR RÜYA

Abdullah Emre ALADAĞ / hikâye

DIE WAND “DUVAR”

Mehmet Neşet TURGUT / sinema

KUTSAL ŞAMAN ELBİSELERİ

Gülsüm KUŞ / inceleme

BAŞLARKEN

Enver AYKOL / editör

Sevgili Genç Sanat okuyucuları,

Bu ay açılışı Selim İleri ile yapıyoruz. Alparslan Beyhan'ın sorularını içtenlikle cevaplayan S. İleri kapılarını bizlere açıyor. Selim İleri'nin hayranları için kaçırılmayacak bir röportaj.

Korkulu hikâyeleriyle nam salan Mehmet Berk Yaltırık, bu sayıda aramızda. Bir kemençe ustası olmak için ne kadar ileri gidebilirsiniz? Yaltırık, biraz da korkutarak bu soruyu cevaplıyor.

Genç hikâyeci Ömer Talip Akalın, bir bavula baba ve oğlun kederlerini, yorgunluklarını ve hayallerini sığdırıyor.

Selami Özkan ise anı yazısıyla önyargılardan oluşan bir öğrenci öğretmen çatışmasını bizlere aktarıyor.

Ufuk Aykol, Kırım Tatar matbuatının en uzun ömürlü yayını olan Emel Mecmuası'nı tanıtmakla kalmıyor, Kırım Tatar millî faaliyetlerine olan etkisini örneklerle açıklıyor.

İsmail Akgöl, Çağla Özkur, Yiğit Demir, Ömer Üzümcü, Yelda Nur Özer şiirleriyle yer alıyorlar.

Hilal Özcan ise Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılı münasebetiyle Azerbaycan Türklerinin tarihini, dilini, edebiyatını ve müziğini ele alıyor.

Muhammet Tang ile Selen kızın aşkını, hayallerini kilimeilmekilmek nasıl işlediğine şahit oluyoruz.

Emre Aladağ, Sadık Yemni'nin Üçüncü Kapı yazısına ithafen yazmış olduğu gerilimi yüksek fantastik hikâyesiyle gerçeklik algımızı sorgulamaya itiyor.

Mehmet Neşet Turgut, Die Wand sineması üzerine yazmış olduğu inceleme yazısı ve çekmiş olduğu harika fotoğraflarla bu ay bizlerle.

Gülsüm Kuş ise K. Gürcan'ın aynı zamanda doktora tezi olan Kutsal Şaman Elbiseleri'ni bizlere tanıtıyor.

Bu ay da renkli ve dolu bir sayıyla karşınızdayız. Herkese keyifli okumalar dileriz. 📖

SELİM İLERİ İLE SÖYLEŞİ

Yusuf M. Alparslan BEYHAN / röportaj

HAYATIM BOYUNCA HİÇ PLAN YAPMADIM. BU YÜZDEN DE TABİİ SORUN ÇIKTIKÇA BAŞA DÖNÜP HEP YENİDEN YAZDIM.

Efendim, ilk sorumuz ilk kitabınızla ilgili. Bir eczane sponsorluğunda ilk kitap çıkarma maceranız var. Ondan biraz bahsedebilir misiniz?

Çok yazıldı çizildi o. Bir tutkuydu benim için kitap çıkartmak. On sekiz yaş civarıydım, on sekiz yoktum bile. Fakat yazdığım şeyleri yayımlayan hiçbir yer yoktu, ne dergiler ne gazeteler. O yıllarda tefrika romanlar hâlâ gazetelerde yayımlanıyordu. Sonunda bu olmayınca kendim çıkarmaya karar verdim. Lisede Fransızca öğretmenimiz Vedat Günyol'du. Çok değerli bir edebiyatçıydı aynı zamanda. Onun tanıştırdığı bir matbaadan bir hesap almıştık. Bin lira mıydı neydi o günün parasıyla hatırlamıyorum ama o para bende yok. İşte o sırada teyzemin eczanesinin kasası yardımcı oldu. Teyzemin bundan haberi yoktu tabii. Çok uzun yıllar sonra anılarımızda Handan Şenköken'le gerçekleştirdiğimiz bir anı kitabında bunu açıkladım. Teyzem de hayattaydı, çok şaşırdı. Paranın eksildiğinin farkındaymış ama benden şüphelenmek hiçbir zaman aklına gelmemiş. Ve zavallı dayımın oğlundan şüphelenmiş. O daha serkeş bir çocuktu. Ama tabii

aradan otuz sene geçmiş, zaman aşımı olmuş. Hatta o anılarda “Yazarlığımın herhalde büyük bir payını teyzeme borçluyum.” demiştim. Bu da onu memnun, mutlu kılmıştı.

Edip Cansever gibi birçok edebiyatçı yayımladıkları ilk şiirleri, ilk kitapları, biyografilerinden kaldırttılar. Siz de böyle bir pişmanlık duydunuz mu?

Rahmetli Edip Cansever de olsun, rahmetli Necatigil de olsun -o da ilk kitabını, Kapalı Çarşı'yı uzun yıllar tekrar yayımlatmamış- sanıyorum ki o kuşağın titizliğiyle, okur karşısındaki dikkati, özeniyle ilgili bir şey. Okura o zayıf addedilmiş ürünleri çıkartmak istememeleriyle ilgili bir şey. Ben de “Cumartesi Yalnızlığı”nı uzun yıllar tekrar yayımlamadım. Onları örnek aldığım için herhâlde. Ama çok uzun yıllar sonra -Doğan Kitap'ta çalıştığım bir dönemdi- yayımladık ve hatta o dönemde, dergilerde kalmış olan, hiçbir kitaba girmemiş bir iki hikâye vardı, onları da aldık. Düşündüm ki insan ne yazmışsa o yaşta onu yazmış. Şimdi tekrar okuduğum vakit -içtenlikle yazılmış şeyler, çok amatör de olsa- bir

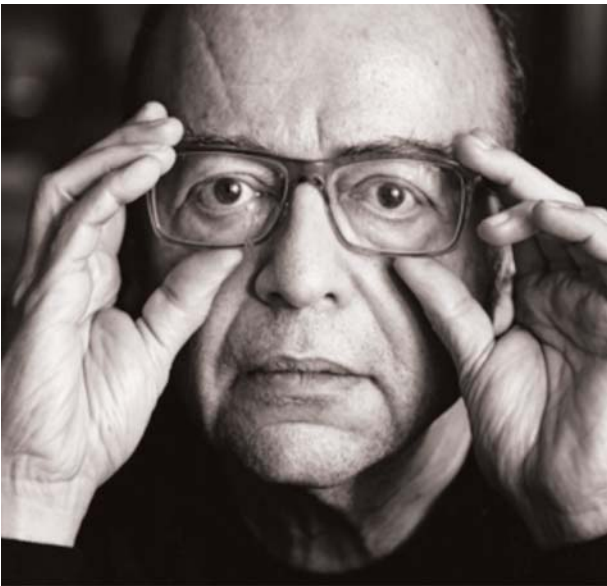
ikisini çok kötü bulmuyorum. Necatigil'in de mesela "Kapalı Çarşı"sı bir başyapıttır. Rahmetli aşırı hassasiyet gösterip onu uzun yıllar yayımlamamış. Yahya Kemal kitap yayımlamamış, enteresan bir şey. Dıranas da mesela ne kadar geç yayımladı, altmış yaşlarında falan bir adamdı, sadece tek bir kitapla kaldı. Öyle bir titizlik oluyor ama düşündüm. Neticede, hele ki bugünkü yayın dünyasına baktığımızda eski bir kitabı bin çeşit şekilde bulmak mümkün. Nadirkitap'tan (nadir-kitap.com), başka yerlerden... Yayımlansa ne olacak dedim ve yayımladık.

Peki, gençlerdeki bu "Aman bir kitabım çıksın!" tutkusu hakkında ne düşünüyorsunuz? Acele işe şeytan mı karışır, ilk suçun günahı olmaz mı, ne diyorsunuz?

Hiç günahı olmaz. Zaten bir insanda edebiyat tutkusu varsa ona gönül vermişse günah olsa da ne olacak? Sonuçta onu sevaba çevirmek de mümkün. Ama ellisini geçmiş bir yazarın...

İlk kitaplardan ve genç yazarlardan bahsetmişken Wattpad hakkındaki düşüncelerinizi merak ediyorum. Son dönemlerde fazlasıyla olumsuz eleştiri alan bir mecra.

Buna hoşgörülle bakmak lâzım. Çünkü zaman eleyip geçer. Hem içlerinde birisi bu hevesi duyuyorsa bakarsınız bambaşka bir yöne gider. Yolu tıkamak değil yolu açmak daha doğru diye düşünüyorum. Çoğu elenecek zaten onların ama zamana bırakmak en doğrusu. Bir de edebiyatın çehresi değişti tabii, öyle bir şey var. Bugünkü

edebiyatla bizim kuşağı yetiştiren, az önce andığımız Necatigiller, Edip Canseverler, onların edebiyat anlayışı bambaşka. Bugün istenen şey popüler olması, satması. Edebiyat birikimi üzerine kurulu bir şey yok. Çoğu zaman cümle yanlışlarıyla dolup taşan şeyler pekâlâ yayımlanabiliyor. Eskilerin "kara cümle" tabir ettikleri kara cümle bilgisinden bile yoksun olan birtakım şeyler yayımlanıyor. Çehre değişti. Onun da etkisi var. Ama bu demek değil ki edebiyat bitti, hiç öyle düşünmüyorum. Az sayıda da olsa kalıcı olan devam edecektir.

TRT'de "Selim İleri'nin Not Defterinden" diye bir program yapmıştınız. Ben o yıllarda çocuktum. İzleyemedim ama izleyenler övgüyle bahsediyor. Şimdi TRT, arşivlerini yayımlamaya başladı fakat orada bulamadım. Sadece Attila İlhan'ın vefatı üzerine konuştuğunuz yirmi beş dakikalık bir bölüm var. Bunun dışında ulaşamıyoruz.

Gazete yazılarımın da dörtte üçünü de toplamadım hayatım boyunca. O programları da hiç değilse kendim arşivleyebilirdim. Daha önce yaptığımız programlardan bir tanesi, Not Defteri'nden çok daha önce, "Yeşilçam: Bir Rüya Ülkesi" gibi bir şey yapmıştık, iki hafta boyunca süren, onu bir sebepten dolayı aradık, başka bir yerde kullanmak için. Hülya Koçyiğit, Cüneyt Arkın, onlar vardı programın içinde, Türkân Şoray falan... Silinmiş. Bin dokuz yüz yetmişlerin sonundaki bir programdı. Belki bunlar da silinmiştir. Çünkü biliyorsunuz, hepsini arşivleyemiyor insanlar.

Türkçe epey renkli bir serencamı olan bir dil. Güzel, zengin, zarif bir Türkçeyi kitaplardan öğrenmek mümkün. Ama aynı şeyi telaffuz için söyleyemiyoruz. Hele de Türkçe gibi çok badireler atlatmış ya da atlatmaya çalışan bir dilde, düzgün telaffuzu nereden öğreneceğiz.

Tabii bu çok eskilere dayanan bir sorun. Bir imparatorluk dili. Elbette daha önce var olan bir dil ama daha sonra bir imparatorluğun dili olarak biçimlenmiş bir dil. İmparatorluk dendiği vakit çok ulusluluk işin içine giriyor ve o ulusların dillerinden de sözcükler. Hatta tamlamalar, cümle yapıları işin içine giriyor. Bu bir gereklilik de aslında. Ama sonra ulusal bir dile dönüşürken

bugün tekrar bakılacak bir tasfiye hareketine girişiliyor. O yıllarda doğru. Fakat bugün baktığımda çok elden geçirilmesi, tartışılması gereken bir sorun. Bırakın telaffuzu, kelime hazinesi açısından da yanlış. Mesela coşku kelimesini örnek verelim. Pekâlâ, herkesin kullandığı bir kelime fakat eşit anlamda heyecanı karşılamıyor. “Heyecanlandım!” başka bir şey, “Coştum!” başka bir şey. Şimdi baktığımız vakit iki ayrı anlam, iki ayrı kelime ortaya çıkıyor. Keşke bu tasfiye hareketi daha ılımlı olsaydı. Tamlamalar falan kalkıp dildeki zenginlik korunsaydı. Benim elli yıldan sonra dönüp baktığım vakit bin dokuz yüz kırkların Türkçesi, Refik Halit Karaylar, Peyami Safalar, hatta o devrin başka yazarları, onların dil anlayışları çok zengin. Hem öztürkçeyi kullanmışlar hem de o dönemin yeni kelimelerini kullanmışlar. Ayrıca eskiyi bir mirasyedi savurganlığıyla harcamışlar. Telaffuz ayrı bir sorun. Ona gelince tabii, o nasıl öğrenilir onu bilemiyorum. Onda da şöyle bir şey var, imlâ kılavuzu sık sık değişen bir ülke burası. Benim elli yıllık, hatta ilkököl yıllarıma giderseniz altmış beş yıllık zaman diliminde yedi sekiz kez yeniden imlâ öğrenmem gerekti. Şapkalar kalkıyor, şapkalar konuyor. Böyle olunca şapkaların kalkması imlada ciddi bir problemeye yol açmıştır. Neyi uzatacak, neyi kısaltacak? Hatta belki yalnız uzatma işareti değil bir de inceltme işareti gerekiyor. Bugün baktığınız vakit yazım kurallarında tümü kaldırılmış vaziyette. Şimdi insanlardan nasıl temiz telaffuz bekleyeceksiniz? İnsanların yanlış konuşmasının kötü bir örnek teşkil etmesinin ötesinde telaffuz yazılı olarak da öğrenilebilir. Fakat bunların hepsini kaldırıncaya çok zor. Hatalı konuşan insanları kınamak değil, anlayışla karşılamak gerekiyor. İmladaki bir birliğe hâlâ varamamış olmamız her anlamda çok önemli bir trajedidir.

📌 Peki, sizce tiyatro oyuncularından ya da eski filmlerden öğrenmek mümkün mü?

Büyük ihtimalle en fazla oradan yararlanılabilir. Çünkü eski filmlerdeki seslendirme sanatçılarının dörtte üçü bu konuda ciddi bir tahsilden geçmiş insanlardı. Fakat orada da ne vardı? Herkes çok düzgün konuşuyordu. O da tuhaf bir şey oluyor. İnanırcı değil. Mesela ben hala “börek” diyemem, “böörek”; “lise” diyemem, “liise”. Bu, insanın ka-

▶ Selim İleri, Yusuf M. Alpaslan Beyhan ile birlikte

rakteriyle ilgili. Telaffuz “dünyâ” demiyor, “dünya” diyor; “edebiyâtımız” demiyor, “edebiyatımız”... İşte bunlar hep uzatma işaretinin olmayışının sonuçları.

📌 Peki, yazma konusuna dönecek olursak bir yazma düzeniniz mi var yoksa ilhamla mı yazıyorsunuz?

İlham denilir mi ona bilmiyorum ama kafanızda bir şey oluyor “Bunu yazabilirim, bu hikâye olur, bu roman olur, bundan hiçbir şey çıkmaz.” bu tarz bir medcezir, bir gelgit oluyor. Fakat bu bir esinlenme midir, ilham perisi gelip omzuna oturuyor mu? Zor. Bir de tabii uzun yıllar profesyonel yazarlık yaptıktan sonra bir şeyin nasıl yazılacağı hakkında fikriniz oluşuyor ve o kendiliğinden çıkıyor. Teknikler üzerine de yıllar yılı çalıştığınızdan dolayı hangisinin neye uyum sağlayacağını biliyorsunuz. Ama hiç programlı da yazmadım. Bir billurlaşma olur, her şeyi görürüm, sonra bu başka bir yere gidebilir ama başta hepsini görürüm.

Oturup yazmaya başladım. Sonra da plan yapmamanın problemleri de arkasından çıkar. Hayatım boyunca hiç plan yapmadım. Bu yüzden de tabii sorun çıktıkça başa dönüp hep yeniden yazdım. Hiç yüksünmem. Bir kitabın ilk otuz hatta elli sayfasını elli kez yeniden yazdığımı söyleyebilirim. Sonra o kendisine bir akış bulur ve bundan da sonra çok tekrarlayarak gitmem, yer yer değiştiririm. Ama başka türlü yazarlar da var tabii, çok insan tanıdım. Kemal Tahir mesela, tezli roman yazardı ve onları çizip kağıt üstünde görüp o plana göre hareket ederdi. Ben o tarz tezli bir şey yazmadığım için, belki onun da getirdiği bir rahatlık vardı, hiçbir zaman planlı programlı bir şey yapmadım. Olmadı, başa döndüm. Ama bazen de başa dön, başa dön, bir şey çıkmıyor, o zaman da toptan bıraktım.

Eskiden edebiyatçıların toplandığı mekânlar vardı. Baylan Pastanesi, Küllük, Kahvetül İkbal...

Oralara yetişmedim ben.

Ama siz de Papirüs'ün müdavimlerindendiniz. Yaşar Kemal gibi, Cemal Süreya gibi...

Cemal Süreya pek gelmezdi. Çekingen bir adamdı. Onunla yazıhanesinde buluşulurdu. Ama Yaşar Kemal gelirdi. Edip Cansever de gelirdi. Ama Cemal Süreya'nın bir defa böyle lüks yerlere eğilimi, isteği yoktu. Daha salaş yerleri seven bir adamdı ve çoğu zaman da kendi iç dünyasında yaşardı. Ahbaplıkları, yemekleri, öyle şeyleri yoktu Cemal Süreya'nın. Kendi evindeki bir dünya vardı.

Peki, Nahit Hanımın evi?

Cemal Süreya oraya gelirdi. Nahit Hanımın evi, Fransızların "Salon littéraire" dedikleri tarzda bir yerdi. Oraya herkes gelirdi. Çok enteresan bir kadındı Nahit Hanım. Kendine mahsus demokratik bir imparatoriçeydi. Sağdan insan gelirdi, soldan insan gelirdi ama kimse kimseyle münakaşa etmez, terbiye dışı hiçbir şey olmazdı. Nahit Hanım da dikkatli, onlara müdahale eden bir insandı. Son yıllarında artık çok yaşlandı Nahit Hanım, yavaş yavaş el ayak çekti herkes. Haftada bir kere cumartesi buluşulurdu. O cumartesi yavaş yavaş ayda üç cumartesi, bir cumartesiye düştü. Bir iki müdavimi kalmıştı. Ve öyle yavaş

yavaş yalnızlık içinde bitti. Türkologlar falan da gelirdi Nahit Hanım'a, yurtdışından, Amerika'dan. Bir keresinde Amerika'dan Türkolog bir hanım gelmişti, bin dokuz yüz yetmişli yılların sonu. Ben çok gençtim o zamanlar. İlk Aşk-ı Memnu dizisi oynuyor televizyonda fakat hiç kimse diziyi seyretmiyor. Bir süre sonra kadın "Nasıl böyle bir şey olur? En büyük yazarınızın eseri televizyona aktarılıyor, hiçbiriniz bakmıyorsunuz!" demişti. Öyle bir dünyaydı o.

Peki, bugün her yerde kafeler açılıyor ama öyle ortamlar artık yok. Ya da var da biz mi bilmiyoruz?

Hiç bilmiyorum. Görüştüğüm çok insan var ama o zamanki gibi edebiyatçıların, ressamların bir araya gelip sanat konuştuğu bir dünya kalmadı herhalde. Yalnız benim için, sizin için değil, zaten öyle bir şey kalmadı diye düşünüyorum. Mesela Edip Cansever, şiirini okur ve beğenildi, beğenilmedi, onlar için müthiş kafa yorardı. Şimdi yok böyle bir şey. Bundan sonra da olmaz gibi geliyor. Herkes kendi başına biraz. Gerçi belki yeni nesillerden bir şey çıkabilir.

Sizin yeni yazarları tanıtmanın yanında unutulmaları hatırlatmak gibi bir alışkanlığınız da var.

Evet, bunun bir görev olduğunu da düşünüyorum. Ayrıca yalnız görev olduğundan değil aynı zamanda yenilikçi edebiyatımızın iyi bir okuyucusu olduğumu düşünüyorum. Hayatım boyunca onları yeniden yorumlama isteği duydum, hayranlığım hiç geçmedi. Dün başka türlü bakarken yaş aldıkça bugün başka türlü bakmaya başlıyorsunuz. Bizim yenilikçi edebiyatımız hiç de ders kitaplarında veya bazı edebiyat tarihlerinde söylendiği gibi hafif bir edebiyat değil. Ciddi emekler ve eserler var. Hem öyküde, hem romanda, hem şiirde hatta denemede. Bunlar ne yazık ki bugünün okurunu ilgilendirmiyor. Mehmet Rauf'un Aşk-ı Memnu üzerine bir incelemesi varmış. O yazıyı İnci Enginün ile Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları'nda yayımladığı dört ciltlik "Yeni Türk Edebiyatı Metinleri" antolojisiinde yayımladılar. Ben o yazıyı okuduğumda elli beş altmış yaşına gelmişim. Daha önce okusaydım daha başka türlü bakacaktım ama ancak yıllar

sonra fark ettim. Şimdi Aşk-ı Memnu okunuyor sözüm ona ama Mehmet Rauf'un yazısından İnci Hanım ile Zeynep Hanım dışında kimsenin haberi yok. Bir trajedi var ortada. Bir edebiyatın edebiyat olması için bir geçmişinin olması lazım. Bir devamlılık olmalı. Bu geçmişin, edebiyat okuru tarafından ve bilhassa da edebiyatçı olmak isteyenler tarafından çok iyi bilinmesi gerekir. Hüseyin Rahmi Bey'i bile bilmiyorlar. Bir de şöyle bir şey var ki çok büyük bir hatadır. Türk-çeleştirme adı altında kıyım yapıyorlar. Eski dilde bıraksanız onun da bugünün okuruna hitap etmesi çok güç. İyi sadeleştirmeyi eskiden eskiyi de yeniye de çok iyi bilen uzman kişiler yapmış. Mustafa Nihat Özön yapmış, Tahir Nejat Gencan yapmış. Bu adamlar iki dili de çok iyi bilen adamlar. Mesela Nejat Gencan, Hüseyin Rahmi'yi sadeleştirirken hiçbir zaman deyimlere dokunmamış. "Sırta kadem bastı"yı "gize ayak bastı" yapanlar var bir de. Mümkün değil böyle bir şeyin olması. Aşk-ı Memnu olsun, Eylül olsun, Araba Sevdası olsun, bunlar yabana atılacak eserler değil. Tolstoy'dan bahsetmiştik, onların da kendi çaplarında bir Tolstoy'lukları var. Eylül'ün kimse farkında değil. Türk Edebiyatı bastı onu Allah'tan. Baktım, temiz de bir sadeleştirme üstelik. İnşallah yeni kuşaklar öyle bir sadeleştirmeden okur Eylül'ü. Çok ciddi bir roman. Âmâk-ı Hayâl bir başyapıt devrine göre. Olağanüstü bir kitap. Âmâk-ı Hayâl'i bana ilk söyleyen de Cemal Süreya'dır. O da yeni keşfetmişti, ben de yirmili yaşlarımdaydım ve hayatım boyunca kaldı bende o kitap. Muhayyilat-ı Aziz Efendi mesela, devrinin en büyük hikâye kitaplarından birisi. Müthiş bir senteze gitmiş orada yazar, belki farkında olarak, belki farkında olmadan. Modern hikâye anlayışıyla yazılmış ama bütün imgeleri ve ifadesi bir geçmiş zaman havası estiriyor.

📖 Yeni yazarlardan okuduğunuz var mı?

Tabii ama birinin ismini verip birini vermeyince bu beni çok üzüyor daha sonra. Mesuliyeti çok ağır.

📖 Ben yazmak isterdim dediğiniz bir kitap var mı?

Var, çok var, çok uzun bir liste ama birkaç isim vermek gerekirse bizim edebiyatımızda Eylül'ü yazmak isterdim. Hatta yıllar yılı ondan

esinli "Ağustos" diye bir roman yazmayı çok dedim ama altından kalkamadım. Tabii yalnız Eylül'ü değil, Peyami Safa'nın beni çok etkilemiş Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nu yazmak isterdim, Oktay Rıfat'ın Bir Kadının Penceresinden de çok hayranlık duyduğum bir kitaptır. Şair olarak da mutlaka Necatigil'in şiirlerini ben yazmak isterdim. Batı edebiyatından Dostoyevski, Tolstoy'un Anna Karenina'sı, Virginia Woolf'tan... İki yüz üç yüz kitaplık bir kütüphane olur bu liste...

📖 Son olarak genç yazarlara neler söylemek istersiniz?

Edebiyatı bırakmamalarını. Türkiye'nin geleceğindeki aydınlığın edebiyattan geçeceğine hâlâ çok inanıyorum. Sağdı, soldu, kaç nesil, edebiyatın öne çıkamaması yüzünden ne yazık ki birbirini öldürdü. Edebiyat bunlara şifa olacak en önemli sanatlardan birisidir. Onun için edebiyata bağlanmak gerek. Ve bunu yaparken de ideolojik bir yaklaşımla değil, edebî niteliği üstte tutarak yapmak gerekir. 🗨

*“Taşın altında yeri da bağırır peri,
“Karlar yağdı kapattı konuştuğumuz yeri...”*

KEMENÇE

Mehmet Berk YALTIRIK / hikâye

BÖYLE DEYİNCE KEMENÇE USTALARI ALENEN SÖVMEMEYE BAŞLAMISLARDI. YAŞLI OLAN KENDİNİ TUTAMAMIŞTI: “ATMA ULA ALAFRANGA, PALAVRAYI GEÇECESUN! CİNDEN ŞEYTANDAN KEMENÇE ÜSTADİ OLUR MI?”

Ikinci Cihan Harbi’nin sürdüğü senelerde Trabzon’da istidadı yettiğince kemençe icra etmek isteyen Nail İdris adında bir delikanlı vardı. Ta ufaklığından itibaren aşinası olduğu kemençe sesine tabiri caizse vurulmuştu. Ancak bu sevdası tek taraflı olmuş, gönülden kemençe üstadı olmayı arzulasa da kabiliyeti müsaade etmemişti. Yine de davasından vazgeçmemiş sık sık düğünlere, kahvehanelere giderek kemençe icralarını dinlemeye, zanaatı öğrenmeye gayret etmişti. Bilhassa Boztepe mıntıkasında çalgıcıların ve âşıkların uğrak mekânı olan Palavra’nın Kahvehanesi’ni tabiri caizse mesken tutmuştu. Kardeşleri şehirden başka taraflara göçmüştü, annesi de babası da seneler evvel vefat etmişlerdi. Şehrin tepesinde yaylalara uzanan patikaların orada bir başına yaşadığı evinden üşenmeden kalkıp neredeyse her sabah bu kahvehaneye gelirdi. Kahvehane kemençe ezgilerinin, atma türkülerin, atışmaların, manilerin, hatta denk gelinmişse hikâyelerin çalkalandığı hayli şenlikli bir mekândı. Trabzon’un müziğe, marifete meraklı ahalisi de sık sık buraya gelerek kahvehanenin hengâmesine iştirak ederdi. Kahvehanenin sahibi Mustafa abartılı hikâyeleriyle

nam saldığından “Palavra” diye anılan, konuştuğu vakit: “Palavra yine sıkayı!”, “Atma Palavra atma!” naralarıyla karşılanan namlı bir kimseydi.

Yine günlerden bir gün Nail İdris kahvehane-
nedekeyken, hayli ilginç bir münazaranın tam ortasında kalmıştı. Kahvehaneye arada bir uğrayan hayli yaşlı bir kemençe ustası, aile dostu olduğundan tanıdığı Nail’i görerek kafasını sallamış, usta ellerden çıkma bir kemençe sahibi olmadığı için bu sanatı bir türlü öğrenemediğini söylemişti. Böyle deyince yörenin kendisinden daha genç kemençe ustası üzerine alınmış, aralarında münakaşa patlak vermişti. Yaşlı kemençe ustası en güzel kemençe tınısının ardıc ağacından yapılma serander direklerinden yapılanlardan çıktığını söyleyince, genç olan bir anda sakinleşip kafasını sallamıştı: “Doğru dedun oni. Evvelden eski serander direklerinden ederlerdi kemençeyi. Ağacı kesup saklasan olmaz! Olacak hem serander direği hem eski. Lakin hep kemençeciler topladığından yıkılmış serander de kalmadı...”

Nail İdris’in tartışmayı ilgiyle izlediğini fark eden biri söze karıştı: “Olmaz da olmaz!” Lafa giren ahalinin Alafranga Mehmet dediği bir mu-

sikişinastı. Uzun seneler İstanbul'da kaldığından ve subaylık senelerinde alafranga müziğe aşinalığı olduğundan bu hassası nedeniyle "Alafranga" diye çağrılırdı. Kemençeyle yahut kemençesi söylenen yöre türkülerine hâkimdi ama bu aşinalığı ahalinin daha çok hatırladığı bir vechesiydi. Sözüne devam ettirdi: "Değul ardıç ağacından serander, ha Paganini gibi ruhuni şeytana satsa gena çalamaz bu uşak, istidasi yokdur!"

Alafranga böyle deyince kemençe ustaları dâhil kahvehanede kim varsa dönüp bakmaya başladı. Atılan taş kendine olduğundan Nail İdris oturduğu yerden doğrularak sordu: "Paganini kimdur? Hiç duymadım! Kemençeci midur?"

Alafranga müstehzi bir ifadeyle güldü: "Değildur. Sen tanimazsun. Alafranga keman çalar. Beyuk sanatkârdur. Besdeleruni halen çalarlar. İtalyan keferesundendur. Nikolo Paganini deyuler."

"Şeytan mevzusi nedir peki?"

"Kâfir itikadunda kişi ruhuni güya şeytana satar. Bir arzusunu yerina getirmek için şeytanla anlaşur. İşte güya yaşadığı vakit bu Paganini öyle nam salmuş ki insanlar onun ruhuni şeytana sattığına inanmış. Öyle bir usta imiş ki hiç talim etmeksizun beyuk bir maharetle keman çalmış."

Böyle deyince kemençe ustaları alenen sövmeye başlamışlardı. Yaşlı olan kendini tutamamıştı: "Atma ula Alafranga, Palavra'yi geçecesun! Cinden şeytandan kemençe üstadi olur mi?"

Tam kemençe ustalarıyla Alafranga Mehmet münakaşaya tutuşacağı esnada Hikâyeci Âşık Niyazi nevi şahsına münhasır kahkahasını koyuverip tahta duvarlarda çınlayan sesiyle hepsini bastırdı: "Ula boş yera kavga etmağa değer mi? Biriniz deyi cinle şeytanla zanaat edilir, ötekiniz deyi ardıçtan yapılma eski serander direğilan zanaat öğrenilir... Bence uşak ikisini de aradan çıkarsun!"

Alafranga güldü: "Ula Niyazi bu sefer sen atayisin! O dedüğün nasi olacak?"

"Belki bilirsiniz belki bilmezsiniz. Ha bu Donya ilan Ağasarun arasında 'Peri Bağı' dedukleri bir yer var idur. Donya eşrafından Hami deyiler bir ağanın oğlının çiftliği var idu bu peri bağunun yakınında. Buna o kadar etma eylema periler hanesunun dibune hane mi yapilur deselerde ga-

badayı adammuş, inaduna yaptırmış. Hatta ameleler, kalfalar korkmasun diye bizzat gidup peri bağundan ardıç kesup geturmuş, serander yaptırmış. Deyiler ki sonra Hami Ağa'ya periler oğramış. Cinlere karişmış! Peri Bağundan geturduğu ardıçtan serander etti deyi perilerle sevdaluk etmeğa başlamış..."

Palavra Mustafa ta ocağın oradan merakına yenik düşüp sormuştu: "De oni bağa yoksa sonra periler boğmuş mi Hami Ağa'yi?"

Niyazi ocağa dönüp kınayan bakışlarla süzmüşü Mustafa'yı: "Ula Donyali dedüğünde cine şeytana ölecek göz var midur? Kendu hasımlari varidi. O da vurdi, vurdi, en son vuruldi..." Sonra da Nail İdris'e döndü: "Alelade bir yer olsa o serander direklerini kemençeciler bırakmazdu. Hala durur orasi. Cesareti olan gidup alip getirsun, ondan kemençe edun ha bu uşak da çalsin!"

Kahvehanedekiler başka zaman olsa Niyazi'nin hikâyelerine gülüp geçerlerdi ancak şeytanlı cinli bunca lakırdının üstüne kahvehaneye tekinsiz bir sessizlik çökmüştü. Nail İdris damarına basılmış gibi bir anda ayağa fırlayarak: "Ben bulur getirirum oni!" diyerek kahvehaneden çıkarken duyduğu son ses Alafranga'nın gülererek kendisiyle dalga geçmesi olmuştu: "Sen da Paganini gibi cine şeytana karişacasun he?"

En başta kimse Nail İdris'in böyle bir işe kalkışacağına cesaret edemeyeceğini düşünmüştü. Fakat ertesi sabah ve sonrasındaki gün de onu görmeyince inceden inceye Tonya ile Ağasar arasındaki "Peri Bağı" çiftliğine gittiğine kahvehanenin yarısı inanmaya başlamıştı. Ağaçların neredeyse kökünden devrile yazdığı, Karadeniz'in azgın dalgalarının kayıkları takaları sağa sola savurduğu, pencereleri kapıları tırmalayan cazıların dahi kabirlerinden taşra uğramadığı fırtınalı bir günde Nail İdris sırlıklam ve yorgun bir vaziyette, sırtında tabut misali taşıdığı kararmış bir serander direğiyle kahvehaneye çıkagelmişti. Kemençe ustaları gözlerine inanamadıklarından onun unutulmuş bir çiftlikten alelade bir serander direği bulup getirdiğini sanmışlardı. Nail İdris'in ceset gibi kahvehanenin orta yerine serdiği direği tetkik ettiklerinde gerçekten de bunun ardıç ağacından yapılma eski bir serandere ait olduğunu anladılar. Nail İdris gerçekten de kaçaktan, eşkiyadan, cinden, periden korkmadan dere tepe yol gidip

Tonya ile Ağasar arasında dolanmış, kendisine söylenen harabe çiftliği ve o çiftliğin ardiyesi olan seranderi bulmuş, tek başına direklerden birini söküp ta Trabzon'a kadar taşımıştı. Ancak metruk halde olduğundan olacak hayli kısa bir parçasını bulup getirmişti.

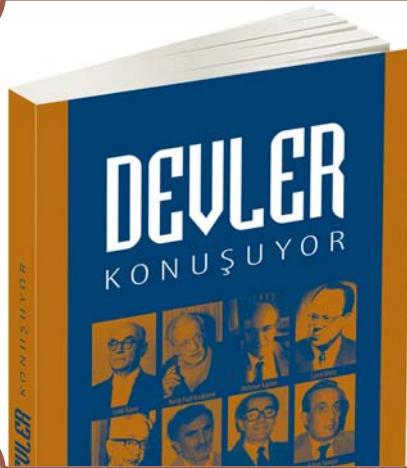
Nail İdris'in kemençe icrasını başaracağına ihtimal vermeseler de sırf böyle nadide bir malzemeyi heba etmemek için ustalar kollarını sıvadı. Tek bir parça olduğundan hak geçmesin diye iki usta kemençenin üzerinde çalıştı, çıraklığa kalfalığa niyet edenler yardımlarına koşturdu. Böylece Nail İdris de kemençesine kavuştu. Hemen akabinde Nail İdris kemençe icrasına başlayarak kısa sürede kimsenin ihtimal vermeyeceği şeye muvaffak oldu. Kendine has sesi ve ezgisiyle dinleyeni mest eden nağmeler ellerinden dökülmeye başladı. Onu dinlemek için Palavra'nın Kahvehanesi'ne tabur tabur gelip giden oluyordu. Nail İdris'in namı yayılmaya başlayınca düğünlere de çağrılmaya başladı. Önce Trabzon taraflarında çaldı. Ardından Yomra'dan Sürmene'ye, Akçaabat'tan Vakfikebir'e dolaşmadığı yer kalmadı. Ta Rize'den, Giresun'dan bey düğünlerine, ağa şenliklerine davet edildi. İdris Nail kemençesini konuşturmaya başladığında genç yaşlı herkes kulak kesilip onu dinlerdi. Ezgileri genç kızların dillerindeydi. Bunca şöhret kendisine hasım da kazandırdı. Onu çekemeyenler, Palavra'nın kahvehanesindeki muhabbete aşına da olduklarından kendisinin yeteneksiz olduğunu, periler bağından kesip getirdiği kemençenin, ecinnilerin kendisine yardım ettiğini söylüyorlardı. Hatta kimi hasımlığın tesiriyle geceleri düğün tertip eden cinlerin perilerin yayla yolundaki evinde tek başına yaşayan

İdris Nail'in kemençe sesine geldiklerini, bahçede toplanıp şenlik yaptıklarını sözde yeminlerle gördüklerini anlatıyordu. Güya Nail İdris öyle kötü çalışıyordu ki ahalinin fark etmemesi için onları büyülüyor, böylece ustalıklı kemençe icra ettiğini zannettiriyordu.

Tüm bu söylenceler Nail İdris'e korkuyla karışık bir hayranlıkla bakılmasını sağlamıştı. Öyle ya! Cinlere perilere korkmayarak sanatını kovalayan, ustalara taş çıkartan bu adamın nağmelerine gıpta edilmesinden tabii ne olabilirdi? Lakin ya ecinnilerin gadrı yahut hasımlarının nazarı, o genç kemençeciyi kısa sürede yakaladı. Bir düğünde nereden geldiği belirsiz bir kurşunla ansızın yere yıkıldı. Yayla bir yana kemençesi bir yana düştü. Koşturup beylerden birinin otomobiliyle hastaneye yetitirseler de kurtaramadılar İdris Nail'i. Akrabaları haber alınca alelacele cenazesini kaldırıp, yayla yolundaki evini de boşalttılar. Geriye bir tek cinlerden perilerden yadigârdır diye kimsenin hatta en hırslı kemençecilerin dahi dokunmaya korktuğu boynu bükük kemençesi duvarında asılı kaldı.

Uzunca bir süre yolu oradan geçenler Nail İdris'in boş evinden yükselen hüznü kimençe nağmelerini, bilhassa yatsı ezanından sonra işittiklerini söyleyeceklerdi. Kimsenin görünmediği bahçede ecinnilerin icra ettiğine inanılan bu kemençenin mahzun sesinde peri kızlarının, cinlerin ve sair göze görünmezlerin toplandıkları ahalinin ağzında ürpertili ve dehşetli söylencelere konu olmuştu.

Not: Serander, bilhassa Doğu Karadeniz'de yabani hayvanlardan korumak için dört direk üstüne inşa edilen, yörenin kültürüne has müştemilata verilen isimdir. MBY

Celâl Bayar, Necip Fazıl Kısakürek, Cemil Meriç, Tahsin Banguoğlu, Mehmet Kaplan, Erol Güngör, Ayhan Songar, Malik Aksel, Necmettin Hacıeminoğlu, Osman Yüksel Serdengeçti...

Onlar Türkiye'nin kükreyen sesiydiler.

Memleketimizin zirveleriydi. Hem ülkelerine itibar kazandırdılar, hem de yarınların ufuklarını

ışıklandırdılar. Ve bu doruk şahsiyetleri

Şeyhülmuhammarrin Ahmet Kabaklı konuştu...

Bu eser, onların kimliklerinin şahidi ve belgesidir.

BAVUL

Ömer Talip AKALIN / hikâye

BABAM OTURUYOR, İKİ ÇAY SÖYLÜYOR, DEMLİ. MASANIN ÜZERİNDE BİRBİRİNE KAVUŞTURDUĞU NASIRLI ELLERİ TİTRİYOR, ÖKSÜRÜYOR, SIRADAN BİR SABAH ÖKSÜRÜĞÜ, OTUZ YILIN EMEĞİ OLAN BİR ÖKSÜRÜK.

Sabah atışmalarını yapmakta olan cırcır böceklerini demir kapıyı olanca gürültüsüyle kapatarak selamladım, tıpkı çocukken annem ile babamı uyandırmak için yaptığım gibi. Başım yerde, ayaklarımı sürüye sürüye, sanki ağaçtan düşmüşüm gibi babamın ardından yürüyorum. Sabahın tozu babamın siyah paltosunun üzerinde naif bir desen oluşturmuş vaziyette, siyah kundurasının tabanından gelen her bir sese farklı bir anlam yükleyen bir desen. Ağarmış ve seyrekleşmiş olan saçlarını belli etmemek için taktığı kasket daha önce hiç görmediğim derece yamuk bu sabah. Bavulu sol elimden sağ elime alıyorum, zira sol elim uyuştu.

Yokuşu çıkarken Fehmilerin kara kedileri kuyruklarını sallayarak bakıyorlar bize duvarın üstünden. Küçük olanı okşamak için elimi uzattım ama o çoktan kendini geri attı bahçeye. Öbürü ise baştan beri babama bakıyor. Babamın kedileri sevdiği söylenemez, özellikle de bunlar gibi siyah kedileri. Hatta bir gün kahvede otururken babamın Fehmi'ye "Bu köyün başına ne geliyorsa nah senin bu kara kedilerin yüzünden geliyor." dediğini hatırlıyorum. Bütün köy iyi gülmüştük babama.

Otlu sahadan top sesleri gelmediğine göre çocukların henüz uyanmadıkları söylenebilir. Her tarafından fişkırان yabani otlar sebebiyle birkaç saniyeden daha fazla koşamazdık o sahada. Kaleci topu dikerdi, sonra top otların üzerinde düşerdi, topu oradan çıkartmak için ayaklarımız ile kıyasıya bir mücadeleye girişirdik. Hem rakip ile hem de ot ile. Yağmur yağdığı zaman ben daha çok se-verdim burada oynamayı çünkü toprak yağmur kokardı ve topu bize vermek istemeyen otlar bize su sıçratırlardı. Maç iki durumda biterdi; havanın kararmasıyla ya da annelerin terlikleriyle koşuşturarak gelip teker teker oyuncuları eve çağırmasıyla. Gerçi ben eve bu şekilde neredeyse hiç çağırılmadım, ben genelde babam kahveden dönerken ona eşlik ederek eve dönerdim, hatta o eve varmadan son bir Kısa Maltepe yakıp bitirmenin babamın hayatındaki en zevkli şey olduğunu böyle keşfetmiştim. Kısa Maltepe'nin benzersiz kokusu ile paslı kale demirinin tadı arasında büyüdüm ben. Bavulu tekrar sol elime alıyorum. Ağır.

Annem hasta olduğu için evden pek çıkmayan bir insandı, aslında hasta değilken de çıkmıyordu

pek, bilemiyorum. O hep aynı şeyleri yapıyormuş gibi görünüyor bana şimdi, uyandıktan sonra evimizin ufak bahçesini tel süpürgeyle süpürürdü, sonra sedire oturur ve demlediği çayı içerdi, her sabah istisnasız bir demlik, babam uyanıksa bir demlik de ona, bazı günler ben de iki bardak içerdim. “Çay insanı yoruyor.” derdi demliğin sonuna geldiğinde annem, “Ama bildiğin yorgunluk değil bu, hayat yorgunluğu gibi.” diye ilave etmişti bir gün, çok iyi hatırlıyorum. Babam çıktıktan sonra yatakları toplardı annem, sonra sedire oturur ve bir şeyler örerdi, evin içinde sürekli tığıyla dolaşırdı zaten, yürürken de ilmek atmakla meşgul olurdu, mesela babamın şu an üzerinde olan lacivert hırkanın yarısını ayaktayken örmüştü. Ben hiç sevmem bu örgüleri, bana da örmüştü birkaç tane giysi ama ben neredeyse hiç giymedim, hepsi dolabımda katlı durur. Bana hep tiksindirici gelmişti bu kıyafetler, nedenini hâlâ bulamadım.

Babam paltosunun cebinden Maltepe’yi ve gözü gibi baktığı muhtar çakmağını çıkartıyor. Paketi ve çakmağı bana uzattı:

– Bir tane al, dedi.

Önce babamın donuk yüzüne, sonra pakete ve çakmağa bakıyorum. Hiç içesim yok:

– Sağ ol, diyorum.

Hiç tepki vermeden paketi açıp sigarasını yakıyor, sonra da çakmağı cebine koyuyor. Sol elindeki sigara paketini ise kenara fırlatırken:

– Bir tane kalmış zaten, içmeyiver, dedi.

Çakmağının cebindeki delikten kayıp gitmediğinden emin olmak için eliyle kontrol etti cebini. Bavulu tekrar sağ elime aldım:

– Küçükken o çakmağı benden daha çok sevdiğini düşünürdüm, dedim.

Kaşlarını çatarak bir bakış attı ve gülümsedi. Ben de ona gülümsüyorum:

– Annem sigara içmeni istemediği için çakmağını sakladığı zaman ona nasıl kızdığını hatırlıyor musun, diyorum.

Gözlerini kapattı, dumanı dışarı verdi ve derin bir nefes aldı. Bir müddet gözü kapalı yürüdüktan sonra gözünü açtı, bana baktı, tok bir ses tonu ile:

– Evet, hatırlıyorum. Sinir etmişti beni, dedi.

Babam anlatılması güç ve üstün bir ahenkle içer sigarayı. Muhtarlığın yanında bulunan muayenehanesinde olduğum nadir zamanların birinde,

muhtarın benimle konuşurken babamın sigara içişiyle gülerek dalga geçtiğini ve sonrasında aralarında geçen muhabbeti hatırlıyorum:

– Sen bizim doktora bak hele, saz çalar gibi üfürür havaya.

– Eee, içmenin de bir adabı var şimdi muhtar.

– Ama seninki caiz değil be doktor, sen fazla güzel tütürüyon şu mereti.

– Her şeyi caiz de, meret ciğerlerimi haşat ediyor ya, o caiz değil işte.

– Boş versene be, hem sen şu tabakadan bir tane ver bakalım benimki caiz mi?

Babam sigarasını bitirdi, ben de tekrar sağ elime aldım bavulumu. Kahveye henüz vardık, benim minibüs orada, iki buçukluk Ford, harekete birkaç dakika var. Babam oturuyor, iki çay söylüyor, demli. Masanın üzerinde birbirine kavuşturduğu nasırlı elleri titriyor, öksürüyor, sıradan bir sabah öksürüğü, otuz yılın emeği olan bir öksürük. Boş boş ayakta durduğumu fark ettim, bavulumu sandalyenin soluna bırakıyor ve oturuyorum. Ellerimi yan yana açıp elini tutuyorum, ikimiz de aynı anda birbirimizin yüzüne bakıyoruz, önce gülümsüyor, sonra yüzü giderek soluyor, alt dudağını ısıyor. Bu manzara bana oldukça tanıdık.

Öğle vakti top oynarken babamın eve koştuğunu görüyorum, babamın ilk koşuşu bu, bir şeylerin ters gittiğini anlıyor ve ben de maçı bırakıp eve koşmaya başlıyorum. Değişik duygular içinde bitmek bilmeyen bir yol. Dinlenmekte olan kediler ve köpekler her zamankinden farklı bakıyorlar bana. Evi gördüğümde bahçe kapısı ardına kadar açık ve evin önü kalabalık, komşularımız ayak seslerini duyuyorlar ve bana bakıyorlar bir tutam acıyla, çok iyi bilirdim bu bakışı. Hemen içeri giriyorum, annem sedirlerin üzerinde yatıyor, gözleri kapalı, elleri göğsünde, hemen başucunda babam dizleri üzerine çökmüş oturuyor, sırtı bana dönük. Tam o esnada beni fark ediyor, bana dönüyor, yüzünde acı bir tebessüm, sonra hızla anlamsızlaşıyor bakışları, alt dudağını ısırdığını fark ediyorum, gözleri yaşarmış, kollarını iki yana açıyor, nefes nefese, saç başı dağılmış, kasketsiz, “Gel.” diyor, sesinin çatallaştığını anlamamam için kısık sesle. Kapısı hâlâ açık olan odada babamın bavulunu görüyorum, önemli işleri için şehre gittiği zaman kullandığı bavulu.

– Gitmemi aslında hiç istemedin değil mi, diye soruyorum.

Derin bir iç geçiriş, sandalyeye yaslanıyor, sağ eli masadaki bakır küllüğün üzerinde, sol elini sandalyenin ardına atmış, minibüse bakıyor, sesi giderek çatallaşarak:

– Hayır, her zaman gitmeni istedim, diyor. Senin kurtulmanı ben her zaman istedim, buna asla karşı çıkmadım. Hatta kenara bir tutam para attım ben, okurken kullanasın diye.

Etrafına bakmıyor, daralmış gibi biraz, nitekim Ahmet Ağabey yanından geçerken bir dal Maltepe istiyor ondan, ferahlamak için. Ahmet Ağabey hemen çıkartıyor ve anında yakıp babama veriyor. İlk nefeste rahatladığını görüyorum, içi açılıyor gibi, ne hikmetse. Sonra devam ediyor:

– Ama diğer tarafta bakıyorum, annenden sonra bir de sen... Yani, demek istediğim, tek başıma yaşarım yaşamasına elbette ama hem sensiz hem de annensiz... Bilemiyorum.

Halimi anlatacak belirsiz cümleler var zihnimde, tam ben konuşacakken benden önce davranacak gibi oluyor, duraksıyorum, sonra bana bakıp susuyor, ben de ona bakıp susuyorum. Gözlerinden yaşlar geliyor babamın, tam o esnada bizim iki

buçukluğun kornası kulaklarımızda yankılanıyor. Aynı anda ayağa kalkıyoruz, o mantığını gönlüne tercih etmiş bir baba olarak, ben de Doktor Faik olarak. Bavulu sol elime alıyorum, minibüse yerleştiriyorum. Babamın annemin mezarına toprak attığı günkü gibi bir hava, hafif bir rüzgâr, serin ve bulutlu bir mart havası. Kasketini çıkartmış duruyor karşımda, yine o tanıdık yüz ifadesi, sarılıyor birbirimize, hiç olmadığı kadar sıkıyor beni, ben ise sırtını sıvazlıyorum, paltosundaki tozun deseni elime kazınsın, hiç aklımdan çıkmasın diye.

Minibüs hareket ediyor, camdan bakıyorum ona, minibüs uzaklaşırken karşılıklı selamlaşıyoruz. Kasketini kafasına takıyor ve arkasını dönerek usulca yürümeye başlıyor, muhtarın yanına gidiyordur, hasbihal etmesi lazım tabii. Gözlerimi kapatıp kendimi minibüsün sesine bırakıyorum, o sırada keskin bir koku geliyor burnuma. Bafra tütününü bu. Canım sigara çekiyor, babamın bir hafta önce bana vermiş olduğu tabakayı çıkartıp içinden bir Kısa Maltepe alıyor ve yakıyorum, tıpkı babam gibi nefes veriyor ve tüttürüyorum, tıpkı babam gibi ağlıyorum. ¶

*“Onlar hüznü bir çeyiz çileyi ince bir nergis
ve gülerken bir dağ silsilesi taşırlar.”*

Hilmi Yavuz

OY YÂRE

Selami ÖZKAN / anı

PAYLAŞTIKÇA, ANLAŞTIKÇA GÜZELLEŞTİ HAYATIMIZ. YOLUMUZ ÇAMURMUŞ NE GAM, METRELERCE KAR YAĞMIŞ NE KEDER. ÖNEMLİ OLAN GÖNÜLLERİ BİRLEŞTİREBİLMEKTİ SEVGİ KÖPRÜSÜYLE.

Bu şehre geleli daha bir hafta olmuştu. İstanbul’un deniz kokusu üzerimden gitmemişken heybetli bir dağın gölgesine hapsolmuştum. Fırkat, gurbet asıl şimdi başlıyordu. Bilmediğim, adını aklımın ucundan dahi geçirmediğim bir dağ kente öğretmen olarak atanmıştım. Yok, yok hükmü kader tarafından atılmıştım buralara demem gerekirdi sanırım. Olanda ve gerçekleşecek hadiselerde hayır arayan biri olarak takdire tevekkül edip işimin hakkını vermeliydim. Normalde insanlarla çabucak kaynaşır, ortama uyum sağlardım ama burada büyük bir tedirginlik çemberi sarmıştı etrafımı sanki. Adı yıllarca terörle anılan, olaysız bir günü geçmeyen bu şehre haritada bile baksam gözüm doluyordu. Yiyecek ekmeğimiz, içecek suyumuz varmış.

Okul başlamadan evvel iki hafta uyum seminerine tâbi tutulmuştuk. Geçici olarak yerleştiğim pansiyondan kahvaltı sonrası çıkıyor, öğleden sonra işlerimi bitirip geri dönüyordum konakladığım mekâna. Benimle birlikte bin sekiz yüz öğretmen bu şehre tayin olmuştu. Yurdun dört bir yanından yolu buraya düşen, gözlerinin içi parlayan arkadaşlarla tanıştıkça tedirginliğim

yavaş yavaş azalmıştı. Hepsi modern bir “Çalikuşu” namzediydi. Dokunacakları gönüller, ellerinden tutacakları minikler vardı. Seçilmişler ordusunun erleri olarak karanlıkları aydınlığa kavuşturmak için memleketlerimizden hicret etmiş sayıyorduk kendimizi. Günler ilerledikçe sohbetler koyulaşıyordu ve herkes kafa dengim dediği kişilerle yakınlaşmaya başlıyordu. Ben de kendime iki arkadaş bulmuştum. Arif, Türkçe; Yasin, sınıf öğretmeni idi. Ortak noktalarımız da çoktu. Her birinin yolu memleketim ile kesişmişti daha ne olsun. “Gadasını aldığım.” ifadesinin anlamını bilenle daha kolay anlaşıyordum sanki.

Üçümüz birleşip bir ev tutmuştuk. Hepimize birer yatak, bez dolap; salona da ikinci el bir kanep almıştık. Çamaşır makinesinin ve ocağın eskisini bulamadığımız için mecburen mağazadan tedarik etmiştik. Kervan yolda düzülür, sözünün mucibince eksikimizi, gediğimizi tamamlamaya çalıştık. Hanenin noksanı hiçbir zaman tam olmazdı ama yine de çabaladık evimizi yaşanır kılmak umuduyla canla başla.

Okulun ilk gününü hiç unutamayacağımı söylediler bu mesleğe benden önce başlayanlar. Benim

için de öyle oldu. Lise son sınıflara girecektim bana verilen programa göre. Yaşları kemâle ermiş öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğimi hissedebiliyordum. İçimdeki çocuğun elinden tutup bir mabede girer gibi kapıdan içeri süzuldüm. Öğrencilerin meraklı bakışları altında selamlaştık ve öğretmen masasına oturdum heyecanla. Klasik giriş cümlelerini sarf etmeme kaygısıyla “Gençler, sizler için buradayım.” diye söze başladım. Kısaca kim olduğumdan, öğrencilerden beklentilerimden bahsettim. Sözlerimi bitirdiğimde öğrencilere emanet ettiğim kelamın büyük bir önyargı duvarına çarptığını fark ettim. Önyargıları parçalamak atomu parçalamaktan zordu, haklıydı üstat. Sorular, ithamlar havada uçuşuyordu adeta. Biri “Kesin siz de en kısa zamanda eş durumu tayiniyle gideceksiniz, bizleri hatırlamayacaksınız bile.” diyordu. Bir diğeri “Milliyetçi bir damar vardır sizin büyüdüğünüz topraklarda. Bizleri de ötekilerden zannedeceksiniz.” cümleleriyle üzerime geliyordu. Savunma refleksi geliştirmeden şunu söyledim sınıfa “Gençler, zaman her şeyin ilacıdır, hakikatin turnusol kâğıdıdır. Bekleyelim ve görelim.”

Günü bitirip eve döndüğümde asıl mesaimin yeni başladığını anlamıştım. Bu coğrafyanın kültürel kodlarını, acılarını, sorunlarını bilmeden insanlarla hemhâl olabilmem mümkün değildi. Önce dil meselesi ile başladım işe. Kendimi ifade edebilecek kadar günlük hayatta sıklıkla kullanılan kelimeleri defterime not aldım ve hepsini öğrendim. Ardından yörenin ağıtlarına, türkülerine

geçtim. Gördüm ki bir halk, türkülerıyla idrak edilebilirdi. Bedri Rahmi’nin buyurduğu gibi “Şairim/Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası/Ayak seslerinden tanırım/Ne zaman bir köy türküsü duysam/Şairliğimden utanırım.”

Hikâyelere, efsanelere, savaşımlara ve zulümlere gelmişti sıra. Uzun bir süre “başkası” olarak görülen, değerlerine saygı duyulmayan bir halkın sükûtu isyandı. Horlanan bir insana yapabileceğiniz en büyük iyilik ona kendini değerli hissettirmektir. Ben de bunu yaptım. Üzerime kalbimden, samimiyetimden başka muska takmadan konuştum öğrencilerimle, dinledim onların hikâyelerini. Sofralarına oturdum, yemeklerini yedim, düğünlerine gidip halay çektim. Taziye evlerinde ortak oldum hüznlerine. Paylaştıkça, anlaştıkça güzelleşti hayatımız. Yolumuz çamurmuş ne gam, metrelerce kar yağmış ne keder. Önemli olan gönülleri birleştirebilmektir sevgi köprüsüyle.

Günler günleri kovaladıkça ben de bütünleşmişim coğrafya ile. Aileden biri olmuştum olmasına da veda vakti gelip çatığında bu kadar sevdiğimi, sayıldığımı gördüğümde hakiki kimliğimi bulmuştum. “Sizi seviyorum.” ifadesinin yanını, yöresini ancak diğerkâmlıkla doldurabiliyordu insan. Sevdikçe, sevildikçe dünyamız marmur oluyordu.

Ne dersin Dilan, başlayayım mı türkümüzü söylemeye: “Aynı yoldan geçmişiz biz/Aynı sudan içmişiz biz/Yazımız bir, kışımız bir/Aynı dağın yeliyiz biz.” ❧

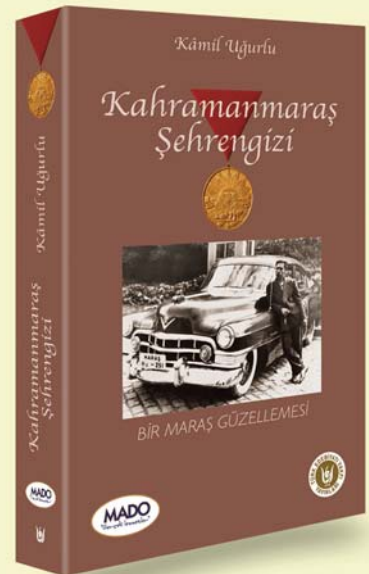
KÂMİL UĞURLU

KAHRAMANMARAŞ ŞEHRENGİZİ

BİR MARAŞ GÜZELLEMEŞİ

Bu bir avuç Maraşlının içinde, Birinci Büyük Harbin neferi olarak yedi cepheyi dolaşıp yuvasına yeni dönmüş askerler, dul kadınlar, yapraksız bir çınar gibi tek başına yaşayan şehit babaları da vardı. Sanki üzerlerinden bir tanrılık fırtınası esmiş gibi, sanki tılsımlı bir ateşin arasından geçerek yepyeni ve ölüme yabancı bir hüviyet kazanmış gibi ortaya atıldılar. Böyle çılgın bir cesaret görülmemiştir.

AHMET HAMDİ TANPINAR

EMEL MECMUASI'NDA MİLLÎ MATBUAT

Ufuk AYKOL / makale

EMEL, KIRIM TATAR MATBUAT TARİHİNİN EN UZUN ÖMÜRLÜ SÜRELİ YAYINIDIR. FAKAT *EMEL MECMUASI*'NİN EN ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ SADECE NEŞRİYATI DEĞİL, DİASPORADAKİ KIRIM TATAR MİLLÎ FAALİYETLERİYLE DE ÖZDEŞLEŞMİŞ OLMASIDIR.

Kırım Tatar millî hareketi başlangıcından itibaren millî bir matbuat ile süregelmiştir. Hatta bizatihi millî hareketin tarihi İsmail Bey Gaspıralı'nın *Tercüman* gazetesini 1883 senesinde çıkarması ile başlar. *Tercüman*'dan sonra da Kırım Tatar halkının geçirdiği her evrede millî hareketin neşriyatı, bir yayın organı mevcuttur.

1883-1917 arasındaki dönemde hem Kırım Tatarlarının hem de Türk dünyasının en önemli yayın organı olan *Tercüman* gazetesi çıkarken, 1906'da da *Vatan Hâdimi* gazetesi çıkmaya başladı. Abdürreşid Mehdi tarafından çıkartılan bu gazete İsmail Bey Gaspıralı'nın yayınlarının aksine oldukça sert bir dile sahipti ve bu yüzden 1908'de kapatıldı.

Osmanlı Devleti'nde 1908 senesinde Meşrutiyet'in yeniden ilânı ile cemiyet ve matbuat hayatı da hızlandı. İşte bu durumdan faydalanan İstanbul'daki talebe Kırım Tatar gençleri, kendi cemiyetlerini kurdular ve matbuat faaliyetlerini yürüttüler. Kırım Talebe Cemiyeti'ne bağlı olarak Numan Çelebi Cihan, Habibullah Timurcan Odabaş ve Bekir Sıdkı Çobanzâde'nin de arala-

rında bulunduğu "Yaş Tatar Yazgıçları Cıyını" adlı bir edebiyat kulübü kuruldu. *Yaş Tatar Yazgıçları* isimli hikâye ve şiirlerden oluşan bir derleme kitabı ile Habibullah Timurcan Odabaş'ın şiir kitabı olan *Altın Yarık*, Yaş Tatar Yazgıçları Cıyını tarafından neşredildi. Neşredilen iki eser de tamamen Kırım Tatarca'ydı.

1917 Kırım Tatar Millî Kurultayı yolundaki önemli adımlardan biri olan Kırım Müslümanları Millî İcra Komitesi teşkil edildikten sonra Kırım'da üç gazetenin neşrini başlatmıştı. 3 Temmuz 1917'de Abdülhâkim Hilmi'nin müdürlüğünde *Kırım Ocağı*; 10 Temmuz 1917'de Hasan Sabri Ayvaz'ın müdürlüğünde *Millet* ve 4 Ağustos 1917'de Ali Efendi Badaninskiy'nin müdürlüğünde *Golos Tatar (Tatar Sadası)* gazeteleri neşredilmeye başlandı.

Kırım'ın Bolşevikler tarafından işgalinden sonra da Kırım Tatar millî hareketinin matbuat hayatı devam etti. İstanbul'da Cafer Seydahmet'in tavsiyesi üzerine kurulan Kırımlılar Cemiyet-i Hayriyyesi, *Kırım Mecmuası*'nı 2 Mayıs 1918'de neşretmeye başladı ve mecmuada Bursalı Mehmed Tahir'in *Kırım Müellifleri* adlı eseri ile A. Faik'in *Şahin Geray* adlı piyesi neşredildi.

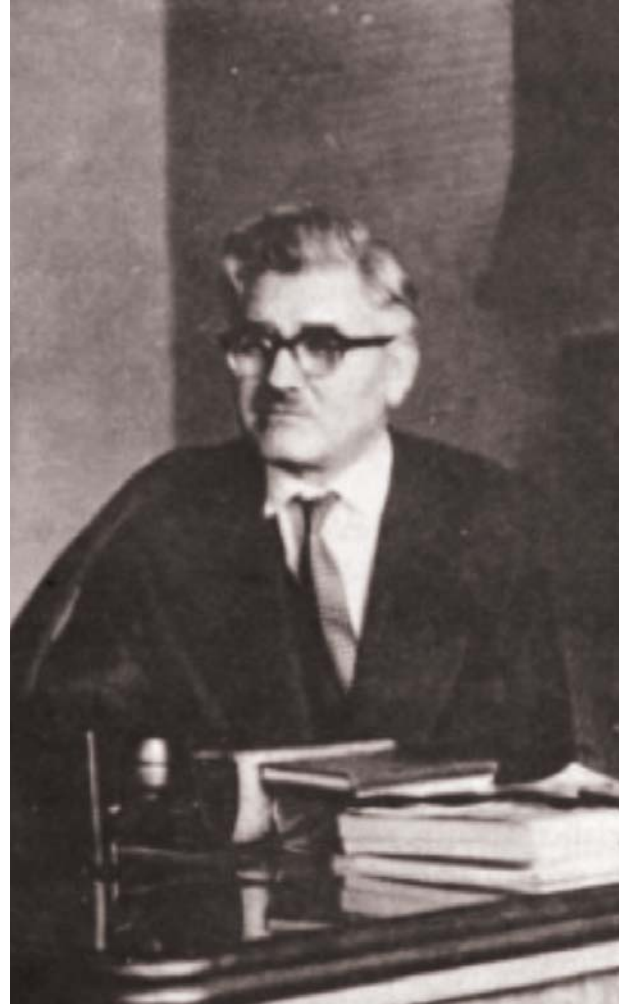
1930'lu yıllardan itibaren Kırım Tatarlarının matbuat merkezi ise *Emel* dergisi oldu. İkinci Dünya Savaşı yılları da dâhil 11 yıl aralıksız olarak Romanya'da yayın hayatına devam eden dergi, Müstecib Ülküsal'ın idaresinde çıkıyordu. Üstelik sadece bir mecmua olarak değil bir yayınevi gibi de çalışıyordu. Almanların Romanya'yı işgali üzerine kapanan dergi, 1960 senesinde İstanbul'da ve yine Müstecib Ülküsal'ın idaresinde neşredilmeye başlandı.

Emel Mecmuası

Emel, Kırım Tatar matbuat tarihinin en uzun ömürlü süreli yayınıdır. Sadece bu özelliği bile diğer Kırım Tatar süreli yayınlarından ayrı tutulmasına yetebilir. Fakat *Emel Mecmuası*'nın en önemli özelliği sadece neşriyatı değil, diasporadaki Kırım Tatar millî faaliyetleriyle de özdeşleşmiş olmasıdır.

Emel Mecmuası'nı neşreden Müstecib Ülküsal, Kırım Tatar millî hareketinin 20. yüzyıldaki en önemli isimlerinden biridir. Hem doğduğu Romanya Dobruca'sı'nda hem 1917 Kurultay devrinde Kırım'da ve hem de Türkiye'de çalışmalarına ara vermeden devam etmiştir. Hiç şüphe yok ki onun çalışmalarının en önemlisi *Emel Mecmuası*'nın neşri olup, bu mecmua etrafında Kırım Tatar milletperverlerini toplayarak millî hareketin bir nesline "Emelciler" adını miras bırakmasıdır.

1929 senesinin Kasım ayında Müstecib Ülküsal başta olmak üzere "Pazarcık'ta yüreği aynı millî duygular ve dertlerle çarpan öğretmenlerden ve iş adamlarından" müteşekkil bir Kırım Tatar arkadaş grubu bir mecmua çıkartmaya karar verir. Bu mecmuanın ismi konusunda da Kırım Tatar şair ve öğretmen Mehmed Niyazi'nin tavsiyesine başvurulur.¹ Mehmed Niyazi 1878 senesinde Dobruca'da doğmuş, İstanbul'da tahsilini tamamlamış ve Kırım'da öğretmenlik yapmış; 1917 Kurultay'ında milletvekili ve Bahçeşaray Millî Eğitim Müdürü vazifelerinde bulunmuştur.² Bu sebeple Dobruca'daki Kırım Tatarları, Mehmed Niyazi'ye oldukça hürmet ediyorlardı. Nitekim Mehmed Niyazi de bir mecmua çıkarmanın gazete çıkarmaktan daha isabetli olacağını belirterek bu mecmuanın adının da *Emel* olmasını uygun gördüğünü ce-

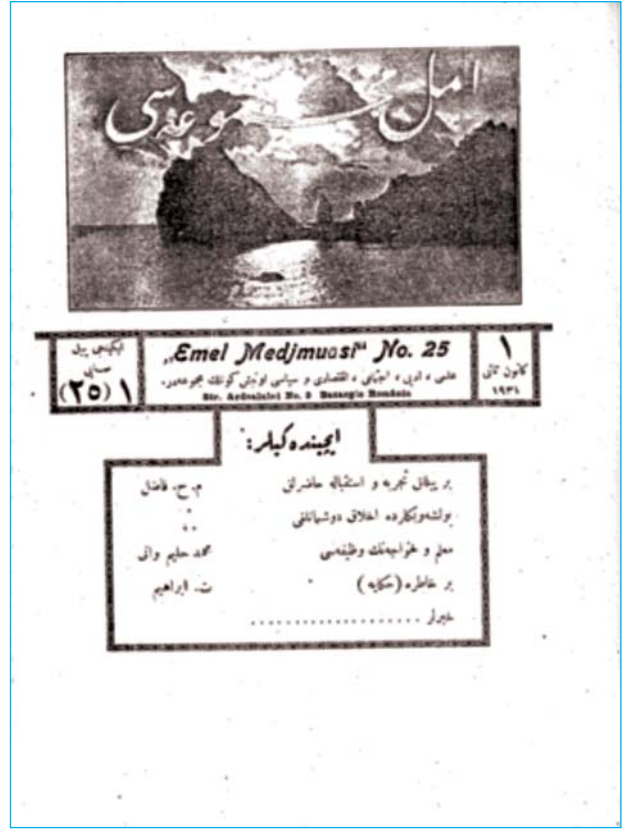
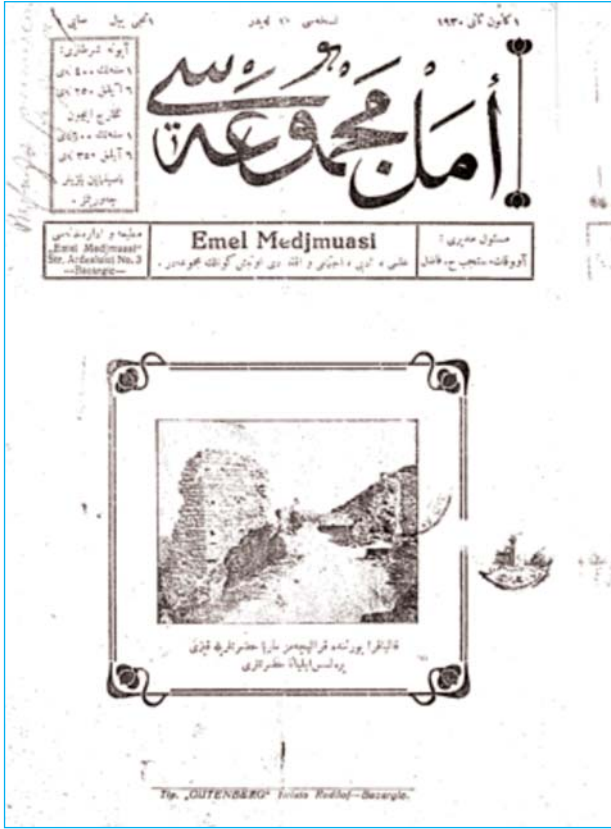

► Müstecib Ülküsal

vaben gönderdiği mektupta yazmış ve mecmuanın isim babası olmuştur.³

İlk sayısı 1 Ocak 1930 tarihinde çıkan *Emel Mecmuası*'nın, gaye ve faaliyetlerinin ana hatları Müstecib Ülküsal'ın ifadesiyle, şu şekildedir:

"*Emel Mecmuası ilk sayısından itibaren Türkçülük ve milliyetçilik idealini benimsemiş, yaymaya ve kuvvetlendirmeye çalışmıştır. Türkiye'de ve diğer Türk ülkelerinde olup geçen önemli olayları, imkân nispetinde, okuyucularına bildirmeye, Dobruca Türklerine Türk ve Müslüman dünyalarının önemli hareketlerini duyurmaya çalışmıştır. Bunu yapabilmek için Türkiye gazetelerini ve dergilerini, İdil-Ural davasının organı Yaňa Millî Yul, Azerbaycan davasının organları Kurtuluş, Odlu Yurt, Türkistan davasının organı Yaş Türkistan dergilerini ve diğer gazete, dergi ve eserlerini takip ve mütalaa etmiştir. Bu dergileri, gazeteleri çıkaran liderler ve yazarlarla tanışmış ve işbirliği yapmıştır.*"⁴

Bu millî faaliyetin ilk adımı da *Emel* mefkûresini insanlara anlatmaktı. Daha sonra da “benimsetmek ve nihayetinde de iş haline getirmek” gerekiyordu. Bunun için Müstecib Ülküsal üç adım belirlemişti: neşriyat, konferans ve teşkilat. *Emel Mecmuası* da neşriyatın ve tabii ki mefkûrenin temelini teşkil ediyordu.

Emel Mecmuası’nın ilk sayısının başyazısında da ilk olarak bir mecmua çıkarmanın elzem olduğundan bahsedilmektedir:

“Romanya’nın bilhassa Dobruca parçasında yaşayan ve sayısı 180 bine çıkan Türklerin fikir, ilim ve iktisat yolunda, birlikte yaşadıkları vatandaşlarından çok geri kaldıklarını düşünerek bir mecmua çıkmaya niyet ve teşebbüs ettik.

Bugün çıkmakta olan Türkçe gazetelerimizin hacim itibariyle küçük ve mündericat itibariyle daha ziyade havadisten mürekkep olduğunu gördüğümüzden; ilmî, edebî, tarihî ve iktisadî yazı ve münakaşalara müsait ve zemin olabilecek bu mecmuasının bir an evvel çıkması lüzumuna kâil olduk.”⁵

Emel Mecmuası’nda Millî Matbuat

Büyük ölçekte “Umum Türklük” âlemini düşünen *Emel* tabii ki faaliyetlerine küçük ölçekte

“Dobruca Türklüğü” için başlamıştı. Savaşlar ve muhaceretler sonucunda Dobruca’da Türklerin nüfus ekseriyetini kaybetmeye başlaması ilmî ve iktisadî gelişmeleri de durdurmuştu. Müstecib Ülküsal da *Emel*’i çıkartmaya karar vermelerinin ardındaki sebepleri sıralarken ilk olarak “Dobruca’daki Kırım Türklerinin millî bir ideale sahip olmadıkları için manevî bir çöküntüye” gitmelerinden bahseder.⁶

Daha ilk sayısından itibaren *Emel Mecmuası*, matbuatın bir millet için ne kadar önemli olduğu bahsetmektedir. Bunun için de sadece bir mecmua olarak değil, aynı zamanda bir yayınevi olarak faaliyet göstermek niyetindedir. Çünkü gazetesi, dergisi, yayınevi olmayan daha geniş bir ifade ile “matbuatsız bir millet ölmüş demektir. Matbuat, yaşamak ve medeniyete doğru gitmek isteyen bir milletin nefes alır ciğerleri, iştir kulakları, gören gözleri mesabesindedir.”⁷

Emel Mecmuası’nın aynı zamanda bir yayınevi gibi çalıştığına değinmiştik. Bu hususta mecmuanın kendisi 10 kitap neşretmiş olup bir de gazeteyi himayesinde neşrettirmiştir. 20 Şubat 1936 tarihinden itibaren *Halk* gazetesi *Emel* matbaasında çıkmaya başlamıştır. Bu gazetenin amacı Ro-

manya'da yaşayan Türklerin haklarını belirtmek ve ihtiyaçlarını duyurmak, *Emel* etrafındaki kadronun yürüttüğü millî faaliyetlerin de Romanya devleti aleyhinde olmadığını anlatmaktı. Nitekim gazetenin ömrü çok uzun olamamıştır.⁸

Emel, Romanya'da çıktığı dönem boyunca edebî, tarihî ve sosyolojik kitaplar neşretmiştir. İlk olarak 1931 senesinde Pazarcık'ta Mehmed Niyazi'nin *Sağış* adlı seçme şiirlerinden müteşekkil bir şiir kitabı neşredilir. 1932'de yine Pazarcık'ta, yayına Cafer Seydahmet Kırimer'in hazırladığı *Tevârih-i Tatar Han ve Dağıstan ve Moskov ve Deşt-i Kıpçak Ülkelerinin* adlı 1736 senesinde kaleme alınan kronik neşredilir. 1933 senesinde yine ikisi de Pazarcık'ta olmak üzere, önce Necib Hacı Fazıl'ın *Çaş Fidanlar ve Çavşılık* adlı piyesleri ve *Dobruca Türk Hars Birlikleri Yasası* adlı kitaplar yayınlanır. 1934 senesinde Pazarcık'ta Mehmed Halim Vani'nin *Kartman Çaş Arasında, Toy, Bayram, Ödelek* isimli dört piyesi bir arada ve Müstecib Ülküsal'ın *Kırım'ın İstiklâl Davası Hakkında Bir Konferans* adıyla konferansı basılır. 1935'te Köstence'de muhtelif Kırım Tatar şairlerinin şiirleri derlenerek *Kırım Şiirleri* adlı bir kitap neşredilir. 1939'da Selim Ortay'ın *Kırım İstiklâl Davası* isimli kitabı yine Köstence'de yayınlanır. 1940'da Köstence'de Müstecib Ülküsal'ın *Dobruca ve Türkler* isimli kitabı çıkar ve yine aynı yıl İsmail Hacı Ahmet'in *Çorabatır* adlı piyesi Latin harflerle neşredilir.

Netice

Yukarıda sıraladığımız neşriyatın da gösterdiği üzere *Emel* matbaasının neşrettiği matbuat millî odaklıdır. Özellikle de edebî ve tarihî olarak muhtevası oldukça zengindir. Kırım Tatarca'nın korunması ve gelecek kuşaklara bir yazı dili olarak devam ettirilmesi açısından da hizmet etmiştir.

Nicelik olarak bakıldığında da *Emel* matbaasında 1931-1940 seneleri arasında yalnız 10

eserin neşredilmiş olması az değildir. 1940 itibarıyla Dobruca'daki Kırım Tatar nüfusunun 40.000 civarında olduğu ve okuyucuların da bu nüfusun %2'si oranında olduğunu unutmamak gerek. Üstelik *Emel*'den önceki yarım asırlık dönemde dahi bu kadar yoğun bir neşriyat faaliyeti olmamıştır.⁹

1917'de kurulup 1918'de Bolşevik'teki işgali ile son bulan Kırım Ahali Cumhuriyeti'nin Harbiye ve Hariciye Müdürü (Bakanı) olan Cafer Seydahmet Kırimer'in *Emel Mecmuası*'na gönderdiği mektup da bu mecmuanın en başta varlığının ne derece ehemmiyetli olduğunu açık ve duygusal bir şekilde ifade etmektedir:

"On senedir Kırım öksüzlüğüyle yanan bağrıma *Emel* serin ve tatlı bir sevinç serpti. On senedir Kırım'dan gelen acı ve kara haberler karşısında müthiş azap ve intikamla çırpınan ruhumu *Emel*, sadık bir dost eliyle okşadı. On senedir Kırım gençliğinin millî davamız yolunda ölüm önünde titremeden Sibiryâ'da, Solovki'de, ÇK'larda canla, başla yazdıkları tarihimizin en yüksek ve en mukaddes destanı beni ne kadar isyan ve aynı zamanda ne kadar elemle sarsıyordu... *Emel*, bu büyük emel kurbanlarının ruhlarından bana ne candan teselli ve ne kadar kutlu ümit getirdi."¹⁰

¹ Müstecib Ülküsal, *Kırım Yolunda Bir Ömür: Hatıralar*, Yay. Haz. Hakan Kırımlı, Ankara: Kırım Türkleri Derneği Yayınları, 1998, s. 147.

² Müstecib Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1987, s. 192-194.

³ Ülküsal, *Kırım Yolunda Bir Ömür: Hatıralar*, s. 148.

⁴ Ülküsal, *Kırım Yolunda Bir Ömür: Hatıralar*, s. 152.

⁵ *Emel Mecmuası*, "İlk Söz", *Emel Mecmuası*, Sayı: 1, 1 Kanunisanı 1930, s. 1.

⁶ Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, s. 200; Mehmed Nuri, "Emelimiz Hakkında", *Emel Mecmuası*, Sayı: 2, 15 Kanunisanı 1930, s. 1-2.

⁷ Ömer Halid, "Millî Matbuat", *Emel Mecmuası*, Sayı: 1, 1 Kanunisanı 1930, s. 3.

⁸ Ülküsal, *Kırım Yolunda Bir Ömür*, s. 157.

⁹ Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, s. 206.

¹⁰ Cafer Seydahmet Kırimer, "Emel Mecmuası'na", *Emel Mecmuası*, Sayı: 5, 1 Mart 1930, s. 33-34. █

MEŞRU YANI OLMAYAN BİR ÖLÜM İÇİN GAZEL

İsmail AKGÖL / şiir

Seine'de öleceğim
Boşanan yağmur altında değil
Karanlıkta değil
Işıksız ve gecersiz
İsimsiz bir gün dönümünde
Sicilim yok
Yırttım çetelemi de
Mendereslerinde ömrümün artık yatak değiştirmeyeceğim
Gotik katedraller
şatolar
Damarlarına kurşun tıkalı canlı kuleler
Anlayışla tanık olacaklar ölümüne
Gazete kağıtları uçmasın diye
Üzerime küp niyetine koydukları gölgeler
Karnımı çırılçıplak bıraktığında

Seine'de öleceğim
Uçarı bir gülümseyişle tutuyorum
Nehrin kabzasını
Aklımı çimdikleseniz de
Çoktandır silkinmekten düşen bir omuzum ben
Sadedi alındı ömrümün
Tarağa gereğim yok
Kırıp attım
Belki ağzıma tutan olur diye çürük aynamı da
Fenerlerle gelecekler
Kirlili bir çuval
Ve
Eprimiş organlarla
İskarpın uçlarıyla dürtükleyecekler
Dik kafalı cesedimi
Ne aleyhime bir aksırış kaydı
Ne bir et seğirmesi
Ki
Bir seğirmeydi ölen
Boşanan bu yaşamak altında

O YOLDA

Çağla ÖZKUR / şiir

O yolda,
Hani uçuruma toplasan üç adım,
Ve yanındayım diye,
Kısalan yaz günlerine benzeyen

Bir ormanı seninle
Paylaşmak isterdim
Bilirim bozuktur aran
Toprakla anlaşılamadığından
Göğü kuşatır köklerin
Bilmesem kendi payımı
Sana verirdim

Ne olur gel şimdi
Görünür derinliği görmezden
Bu bir delilik çünkü
Kimse dinlemedi beni
Ayrıştım türlü delillerden
Yıllanmış fısıltımı kimse dinlemedi
Durdu şişesinde
Yine ölmedim

Hayır,burada yaşayacağım
Ölümü renkli fenerle bezeyerek
Boyasız patikadan geçerken bir asır
Aklımda çıkışlar yeşerecek

O yolda,
Hani uçuruma toplasan üç adım,
Ve yanındayım diye
Kısalan yaz günlerine benzeyen

ELOHİM

Yiğit DEMİR / şiir

Bir yürüyüş eyleyelim.
Her yolağzında yorulmadan.
Tabanlarda necidin kumları...
Tukara kundura taklamadan.

Çün Jericho yürür, karşısında ezhar..
Yürür jude da...
Tukara kundura taklar

Kenan da yürür Yerusälime.
Tukara kundura taklamaz
Dahi kollarını bir düğme sıkamaz

Yürür Jericho yürür Kenan'a
Yürür Kenan da yürür. ¶

BİR ÖKSÜZ BULUP SEV EMİ

Ömer ÜZÜMCÜ / şiir

Fakirliğin hep ıssız yalnızlıklara çıktığı olur
ama sevinçle karşıladım her öksüz baharı.
Çekilir annesinin kıyısına, enkaza dönen gül-çiçeği
bir öksüz bulup sev emi.

Kırılır akşamüstü kirpik uçları
eğer uçurumları severse sonumuz, yaşama küs tin rüzgârlarıyla
çiğ taneleri biriken yanağında,
bir öksüz bulup sev emi.

Anne sütünden damağı yaralanan, billur endişelerle akşamüstü geliyor.
Bodrumuna sığınsam bu elzem yalnızlık kişinin
sevgi beklerken yetim yüreği, yetiş
bir öksüz bulup sev emi.

Mutlu karşılaşmalarla
ben ve neşeli şiirler, buluşuruz elbet.
İhanete uğrayan yoksul gölgenin kırağı eli
gençlik ateşiyle çarpan kalbime,
uyut göğsünde çocuk masallarının
bir öksüz bulup sev emi.

Eğer kavuşamazsak
hani o hiç ayrılmayacağız naralarıyla!
Bir öksüz bulup sev emi. ❧

YA TAHAMMÜL YA SEFER

Yelda Nur ÖZER / şiir

Şimdi biri elimden tutsa ve gidiyoruz
dese bilinmeyen mesafelere,
bilmem ki hayır der miyim?

Gövdem uzaklar fikriyle büyümüş
benim
ama iki adım öteye gitmeden
soluğunu yitirmiş,
bundan taşımış kalmanın
tüm yükünü
belki bundan bir balıkçı sabrıyla
yarını çekmiş bugünün kıyılarına

“Ya tahammül ya sefer”
Diyorsa biri
tahammülü alıp işlemiş
gergin kasnaklarda,
ardından el sallamış
sefere çıkanlara.
Kalışının nişanesi olsun diye
bir de açamadan solan gül
eklemiş nakşına,
kaybolmak için girdiği sokağa
asmış.

Buralarda koşmak yasakmış.
Düşenlerin kaldırılmadığı sokakta,
nişaneler hep yere çalınmış.

Çalınmanın sesini ruhunda
duyanlar olmuş,
dünya belki de o duyanlar
için dönüyormuş.

Hani sevgili hatrına esen
o saba rüzgârı var ya
bekçisi olmuş sokağın
her gün aydıığında.

Ve bekliyormuş
üçüncü elmayı,
eğer masal burada bitiyorsa... ❧

AZERBAYCAN TÜRKLERİ

Hilal ÖZCAN / makale

1885’TE DOĞAN VE 1948 YILINDA HAYATINI KAYBEDEN ÜNLÜ BESTECİ ÜZEYİR HACİBEYOV’UN SAHNELEDİĞİ “LEYLA İLE MECNUN” DOĞU ÜLKELERİNDE BESTELENEN İLK OPERA OLARAK TARİHE GEÇER.

Azerbaycan Cumhuriyeti 100 Yaşında

28 Mayıs 1918’de Mehmet Emin Resulzade önderliğinde bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti bu yıl 100. yaşını kutluyor. Azerbaycan’ı tanıyan ilk ülke Osmanlı Devleti’dir. İkinci bağımsızlığına ise 18 Ekim 1991’de kavuşur. Kendi dilinde “Azərbaycan Respublikası” olarak adlandırılır. 28 Mayıs günü, Azerbaycan’da her sene “Cumhuriyet Günü” olarak kutlanıyor.

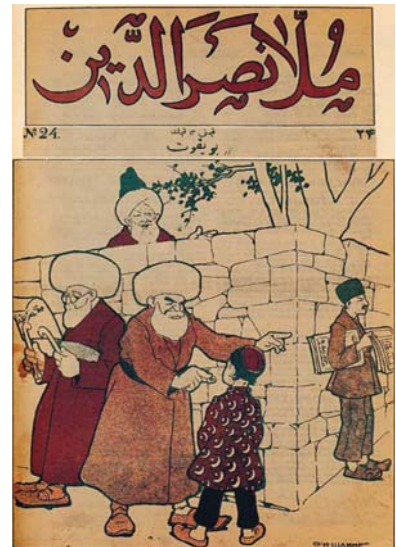
Azerbaycan Cumhuriyeti, 100 yıllık dönemde bölgenin parlayan yıldızı olmayı başarır. Çalkantılı siyasi geçmişine rağmen bugün dimdik ayakta duran “Can Azerbaycan” zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarını

dünya pazarına çıkarmış, bölgenin en önemli ekonomik güçlerinden biri hâline gelmiştir. Gerek ticari gerek sosyal ilişkilerimizle “karındaş, kardeş ülke” olarak nitelendirdiğimiz bu güzel ülkeyle ilişkilerimizin baki kalmasını arzulamaktayız.

Azerbaycan Türklerinin Kısa Tarihi

Bugünkü Azerbaycan (kuzey) Melikşah’ın beylerinden biri olan Şadtekin’in 1076’da bu topraklara yaptığı seferlerle Türkleşmeye başlar. Arap egemenliğinde olan bu bölge 10. yüzyıldan itibaren Türk egemenliğine girer. Azerbaycan Türklerinin Dili başlığı altında Azerbaycan adının kökeni değinilecek fakat şunu söylemek gerekir ki Azerbaycan adı aslında etnik bir köken olmaktan

ziyade o bölgeye verilen addır. Azerbaycan topraklarına yerleşen Türk boyları arasında Kıpçak Türkleri de vardır. 13. yüzyılda Harezmşahlar döneminde bu topraklara başka Türk boyları da yerleşir. İlhanlılar, Safeviler, Karakoyunlular ve Akkoyunlular

» Molla Nasreddin dergisi

hâkimiyet kurmuşlardır. 17. yüzyıldan sonra küçük hanlıkların yönetimi ele almasından sonra 18. yüzyıl sonu 19. yüzyılın başında Ruslar buraya girer. İran ile yapılan Gülistan ve Türkmençay Antlaşmalarıyla Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılırlar. Kuzey Azerbaycan Rus, Güney Azerbaycan ise İran hâkimiyetinde kalır. Kendi coğrafyalarında bağımsızlık özlemi çekmeye mecbur olan Azerbaycan Türkleri, dillerini, gelenek ve göreneklerine tutunmaya çalışmışlardır. Hâkimiyetleri altında kaldıkları bu iki millete rağmen özlerini korumak için çaba sarf etmişlerdir.

1918’li yıllarda Kafkaslar’da Bolşevik Ruslar ve Ermeni çetelerin hedefinde Azerbaycan vardı. 19. yüzyılda başlayan Türkçülük hareketleri sonucunda 1918 yılında Azerbaycan Demokratik Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Abdulla Bey Efendizade tarafından hazırlanan Latin alfabesi taslağı parlamentoda kabul edilir. Ruslaştırılmış isimler Türkçeleri ile değiştirilir: Chiragidzor “Çı-

ragdere”, Kirovabad “Gence”, Komintern “Soyugbulag” gibi.

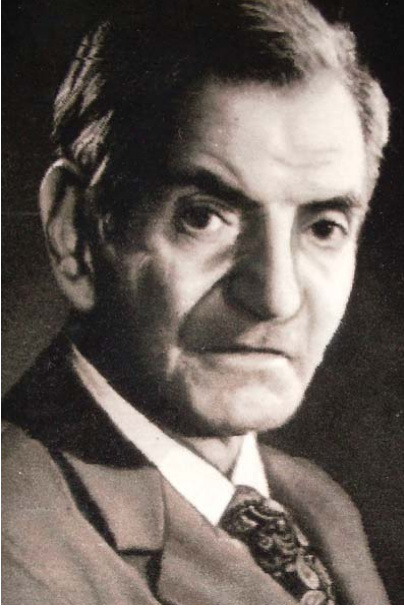
1920’de tekrar Rus egemenliğine girer ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulur. 1921’de Azerbaycan “Halg Komisarları Saveti” tarafından yeni alfabesini oluşturmak üzere Elifba Komitesi kurmuş ve Latin esaslı alfabe 1922’de kabul edilir. Azerbaycan, kısa süren bağımsızlığına rağmen dilini geliştirmekten geri durmamış ve 1800’lü yıllarda alfabe üzerine düzenlemeleri olan Mirza Fethali Ahundzade’nin ideali gerçekleştirilmiştir. Ahundzade, Arap alfabesinin yazılması ve okunmasının zor olduğunu ileri sürmüş ve ilk etapta Arap alfabesinin iyileştirilmesi konusunda taslak oluşturmuştur. Hatta bu taslağı İstanbul’a gelerek Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniye’de bir toplantıda sunmuş fakat bu taslak kabul görmemiştir. Daha sonra Hakayık gazetesine yazdığı mektupta Latin harflerine dönmeyi teklif eder. Ölümünden önceki yazıları da hep bu yöndedir. 1905 yılından itibaren çeşitli makalelerde bu konu ele

alınır. Celil Memmedguluzade öncülüğünde çıkarılan Molla Nasreddin dergisinin en önemli konuları alfabe ve dil reformuydu. Hayat, Füyuzat, Teze Füyuzat, Şelale, İrşad gibi yayınlar da bu dönemde çıkar. Ortak Türk yazı dili oluşturma çabaları bu yayın organlarıyla devam eder. Latin alfabesine geçişten sonra Yeni Yol ve Yeni Fikir dergileri ana dili bilincini aşlamıştır. Ancak 1922’de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan’ın bulunduğu Transkafkasya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği üyesi hâline getirilir. 1924’te Latin alfabesi resmi yazışmalarda ve okullarda kullanımı yaygınlaşır. 1926 ile 1928’de Bakü ve Taşkent’te Türkoloji Kurultay’ı düzenlenir. Latin kökenli alfabenin kullanımı, ortak yazı birliği ve yazı dili birliği hakkında çeşitli görüş alışverişleri yapılır.

Rusya’da Stalin’in başa gelmesiyle Türk ülkeleri üzerinde Rus hâkimiyeti tekrar hissedilir olmuştur. 1936’da tekrar eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin üyesi olmuştur. Tam bağımsızlığını kazanamamış, Rus güdümünden ne yazık ki kurtulamamıştır. Kiril harflerinin kullanımı mecbur olmuş, “Ortak Türk Yazı Dili” sekteye uğramıştır. Soyadlardaki -ov, -ova eki Rus dilinin etkisiyledir. 1991’e kadar SSCB’nin egemenliğinde varlığını devam ettiren Azerbaycan, SSCB’nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan etmiştir. 1992’de yapılan seçimle Ebulfeyz Elçibey devlet başkanı seçilir. Latin harfleri tekrar kabul edilir. Para birimi manattır.

► 1926 yılında düzenlenen Bakü Türkoloji Kurultayı

» Muhammed Hüseyin Şehriyar

» Resul Rıza

» Mehmed Emin Resulzade

Azerbaycan Türklerinin Dili

Azerbaycan adı Büyük İskender döneminde (MÖ.328) yaşamış olan Atropates adlı komutanın adından geldiği ileri sürülür. Atropates'in Güney Azerbaycan'da kurduğu devlet de Yunanca Atropatane "Atropates'in Ülkesi" olarak adlandırılır. Arapçada bu adlandırma "Azarbaycan", Ermenicede "Atrapatakan" ve Orta Farsçada "Aturpatakan" olarak söylene gelmiştir. Ayrıca Pehlevicede azar "ateş" + baygan "muhafız", azer "ateş" + abad-gan "yurt" sözcüklerinden türediği görüşleri de vardır. Azarbad Bivaresf kişi adına da bağlayanlar vardır.

Azerbaycan Türkçesi, Azeri Türkçesi, Azerice olarak adlandırılan Türkiye Türkçesinin "karındaşı" olan bu dil Batı Türkçesi dairesinin Oğuz kolundandır. Yani bu kolda Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin yanı sıra Gagavuz Türkçesi ve Türkmen Türkçesi yer alır. Birbirine dil bilgisi ve söz varlığı bakımından yakın

olan Azerbaycan Türkçesi ve günümüzde konuşulan Türkiye Türkçesi 13. yüzyıla kadar tek bir koldan ilerler. Bu yüzyıldan sonra zamanla Azerbaycan Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi olmak üzere iki kola ayrılır. Oğuzcanın batı kolunu Osmanlı Türkçesi, doğu kolunu Azerbaycan Türkçesi temsil eder. Azerbaycan sahası genel itibarıyla Doğu Anadolu, Güney Kafkasya ve Kafkasya Azerbaycanı, İran Azerbaycanı, Kerkük ve Irak-Suriye bölgelerini; Osmanlı sahası ise Orta ve Batı Anadolu, Güney Kırım, Balkanlar, Adalar ve Kıbrıs'ı kapsar. Azeri ve Osmanlı sahaları arasındaki bu ayrım Eski Anadolu Türkçesi adı verilen 13. ve 15. yüzyıl aralığındaki dönemde meydana gelir. Azeri kolu mahalli unsurlarla yüklü olarak uzun bir süre ilerler. Osmanlı'da ise kendi içinde farklılaşma belirgin hâle gelir. Ancak bu farklar yalnızca konuşma dilinde kalmış, yazı diline henüz yansımamıştır. Aynı kültür merkezine

bağlı iki daire olarak vücuda gelir. 20. yüzyılın başında Osmanlı edebiyatı Azeri edebiyatının etkisi altında kalmış ve bu daire birleşme yoluna gitmiştir. Hatta yalnızca bu iki daire dışında diğer Türk ülkelerinde de Osmanlı Türkçesi etkisi hissedilmiştir. İsmail Gaspiralı da dâhil olmak üzere tek bir dilde birleşme isteği başarıyla yürütülmüştür. Ancak gerek siyasi gerek coğrafi sebeplerden dolayı ayrılıklar meydana gelir. Azeri ağız özelliklerinin yazıya geçirilmesiyle de farklar iyice belirginleşmiş, günümüzdeki durum hasıl olmuştur.

Türkiye Türkçesi arasındaki farklılara bakacak olursak çeşitli uyumsuzluklar göze çarpmaktadır. Türkiye Türkçesi konuşurları Azerbaycan dilini genel manada sempatik bulmaktadır. Türk alfabesinden fark olarak ə, q ve x harfleri bulunmaktadır. Söz varlığında ortak kelimeler bulunduğu gibi iki dile has olan kelimeler de vardır. Azerbaycan Türkçesine özgü kelimelerden

» Mir Celal

» Bahtiyar Vahapzade

» Anar

bazıları: *külek* “rüzgar”, *yaman* “kötü”, *yahşı* “iyi”, *danışmak* “konuşmak” gibi. Türkiye Türkçesiyle aynı şekilde yazılan fakat farklı anlamlara gelen kelimeler de vardır: *tüşmek* “inmek”, *yazığ* “zavallı”, *gabag* “ön”, *subay* “bekâr erkek” gibi. Verdiğimiz bu özellikler doğal olarak Kuzey Azerbaycan’a aittir. Güney Azerbaycan hâlen İran hâkimiyetinde olup Fars alfabesini kullanmaktadır.

Arapça ve Farsça alıntılarının çoğunluğu göze çarpmakta olup eski dönemlerde Moğolcadan da alıntılar yapılmıştır. Ayrıca Arapça ve Farsça ekler de Azerbaycan Türkçesine girmiştir. Ar. *zürriyyet*, *hasiyyet*; Far. *hüquşünas*, *tamabkar*; Mog. *cilov*, *lap*. Ayrıca alıntı sözcükler genel olarak Azerbaycan Türkçesinin özelliklerine göre yazılmıştır: *ehtiyac*, *müsəlman*, *hoggabaz*, *mühafizə* ...

Azerbaycan Türklerinin bölgesel farklılık gösteren ağız özellikleri de dil araştırmalarına konu olmuştur. Doğuda Bakü, Kuba, Salyan; Batıda Gence, Karabağ, Borçalı; Kuzeyde

Nuha, Vartaşan, Kutkaşan; Güneyde Nahçıvan, Ordubad, Tebriz ağızları.

Azerbaycan Türklerinin Edebiyatı

Azerbaycan Türklerinin edebiyatının kökleri eskiye dayansa da dil özelliklerinin farklılık gösterdiği görülür. Yazı dilinin oluşma dönemi 15-17. Yüzyıl, yazı dilinin sadeleşmesi-millileşmesi 18-19. Yüzyıl ve Çağdaş Azerbaycan Türkçesi dönemi olarak üç döneme ayırabiliriz. 13. yüzyılda Hasanoğlu, Genceli Nizami, Şirvanlı Hakani’nin şiirleri başlangıç olarak kabul edilir. 14. yüzyılda Kadı Burhanettin, Seyyid Nesimi, 15. yüzyılda Cihan Şah, 16. yüzyılda Şah İsmail Hatai, Tebrizli Hakiri, Dede Korkut hikâyelerinin yazıya geçirilişi, 17. yüzyılda Tufarganlı Abbas, Govsi, Ağa Mesihi, 18. yüzyıl Molla Penah Molla Veli Viladi sayılabilir. 19. yüzyılda edebiyatın her dalında eserler verilmeye baş-

lanmıştır. Kuzey Azerbaycan’da Batı edebiyatı, Güney Azerbaycan’da gelenekçi bir edebiyat süregelmiştir.

Kuzeyde Rusların denetimindeki okullarda eğitim gören Azerbaycanlılar ile Batı tesirinde bir edebiyat gelişmiştir. Yaşanan bu gelişmeler modern Azeri edebiyatının doğmasında etkili olmuştur. Rusların denetiminde yetişen insanların katkıları ile Kuzey Azerbaycan’da edebiyat alanında gerçekleşen gelişmeler çeşitli kaynaklardan takip edilebilir. Ancak bu durumu Güney Azerbaycan’da görmek pek de mümkün değildir. Asırlarca Güney Azerbaycan topraklarında siyasi yönetimi elinde tutan Türkleri yönetimden uzaklaştırmak isteyen bazı kesimler Türklerin kendi dillerinde okuyup yazmalarına da engel olmaya çalışmışlardır. Fars dilinin etkisiyle Kuzey Azerbaycan ile farklılıklar gösterir. Baskılar karşısında bile öz dilinde yazıp söylemeye devam eden Şehriyar gibi özgür

düşünen şairler yasakların kalktığı zamanda eskiye göre daha çok söz söyleme rahatlığına kavuşmuştur. Bu da Güney Azerbaycan'da Azeri edebiyatının tekrar güçlenmesine katkı sunmuştur.

Kuzey Azerbaycan'da şiir alanında Resul Rıza, Bahtiyar Vahabzade, Hüseyin Hüseyinzade, Ehmed Cemil sayılabilir. Nesir alanında Mehmed Emin Resulzade, Mir Celal, Hacıbaba Nezerli, Anar gibi isimler romancı ve hikâyecilerdir.

1993 yılında cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Haydar Aliyev'in "Biz bir millet, iki devletiz" sözleri Türk-Azeri ilişkilerine egemen oldu. Azerbaycan ve Türkiye'nin kardeşliği Bahtiyar Vahabzade'nin şiirinde vurgulanmıştır:

AZERBAYCAN-TÜRKİYE

*Bir ananın iki oğlu,
Bir amalın iki golu.
O da ulu, bu da ulu
Azərbaycan - Türkiyə.*

*Dinimiz bir, dilimiz bir,
Ayımız bir, ilimiz bir,
Eşqimiz bir, yolumuz bir
Azərbaycan - Türkiyə.*

*Bir millətlik, iki dövlət
Eyni arzu, eyniniyyət.
Hər ikisi cümhuriyyət
Azərbaycan-Türkiyə.*

*Birdir bizim hər halımız
Sevincimiz - mələlimiz.
Bayraqlarda hilalımız
Azərbaycan - Türkiyə.*

*Ana yurdda - yuva qurdum,
Ata yurda könül verdim.
Ana yurdum, ata yurdum
Azərbaycan - Türkiyə.*

Güney Azerbaycan'da yazar ve şairler arasında Muzaffer Derefşi, Balas Azeroğlu, Medine Gülgün, Höküme Billuri, Şehriyar gibi isimler sayılabilir. 1950'lerde burada âşık edebiyatı gelişme gösterir. Millî heyecan ve hisler dile getirilmiştir. Hamid Nutki, Ali Tebrizi, Meftun Emini...

Çağdaş Azeri Edebiyatı'nın ve aynı zamanda İran'ın en büyük şairlerinden biri olan Seyyid Mehmed Hüseyn Behcet Tebrizi Şehriyâr'ın Türkçenin bütün dil zenginliklerini kullanarak yazdığı şiirlerinden biri ve en ünlüsü Heyderbaba'ya Selam şiiridir. Uzunluğuyla ve geniş muhtevasıyla yankı bulmuştur.

HEYDER BABA'YA SELAM

*Héyderbaba, ildırımlar şahanda
Séller, sular şakğıldayıp ahanda
Gızlar ona sef bağlayıp bahanda
Salam olsun şövketüze, élüze
Menim de bir adım gelsin dilüze.*

*Héyderbaba, kehlüklerin uçanda
Kól dibinnen dovşan galhıp gaçanda
Bahçaların çiçeklenip açanda*

► Üzeyir Hacıbeyov

*Bizden de bir mümkün olsa yâd éyle
Açılmıyan ürekleri şad éyle.*

*Bayram yéli çardagları yıhanda
Novruzgülü, garçıçeyi çıhanda
Ağ bulutlar köynekerin sıhanda
Bizden de bir yâd éyleyen sağ olsun
Derdlerimiz goy dikkelsin dağ olsun.*

*Héyderbaba, gün dalvı dağlasın
Üzün gülsün, bulagların ağlasın
Uşagların bir deste gül bağlasın
Yél gelende vér getirsin bu yana
Belke benim yatmış behtim oyana.*

*Héyderbaba, senin üzün ağ olsun
Dörd bir yanın bulağ olsun, bağ olsun
Bizden sonra senin başın sağ olsun
Dünya gazov-ğeder, ölüm-itimdir
Dünya boyu oğulsuzdur, yétimdir.*

...

Azerbaycan Müziği

Azerbaycan müziğinde Kafkas, Orta Asya ve İran etkileri görülür. 1885'te doğan ve 1948 yılında hayatını kaybeden ünlü besteci Üzeyir Hacıbeyov'un sahnelediği "Leyla ile Mecnun" doğu ülkelerinde bestelenen ilk opera olarak tarihe geçer. Muğam; özgün, klasikleşmiş Azerbaycan millî müziğidir. Karma ritimli ezgilerden oluşan folklorik bir müzik türüdür ve yüz-

Üzeyir Hacıbeyov'un rehberlik ettiği Azerbaycan Orkestrası

yıllar içinde olgunlaşarak günümüze ulaşan Muğam (makam) sanatı uzmanlaşmış profesyonel müzisyenlerin icra ettiği oldukça üst düzeyli bir sistemdir. Muğam sisteminde yedi Muğam bulunur: Rast, Şur, Segah, Şuşter, Çargah, Bayati-Şiraz ve Humayün. Her Muğam'ın belli bir ruh durumunu betimlediği söylenir. Örneğin Çargah heyecanlı ve tutkuludur Şur ise içlidir. Batılı müzik uzmanları, muğam ile jazz arasında benzerlikler olduğunu ifade eder. Bakü'de bir de "Uluslararası Muğam Merkezi" kurulmuştur. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in talimatı üzerine inşa edilen ve 2008 yılında açılışı yapılan binada, 350 kişilik bir konser salonu ile stüdyolar ve dinleme odaları yanında, geleneksel müzik aletlerinin sergilendiği bir alan da bulunmaktadır.

Azerbaycan müziğinde kullanılan enstrümanlar: Tar, kemençe, ut, bağlama, balaban, zurna, kaval, nağara, garmon (akerdeon), tütek, tef ve davuldur.

Muğam sanatçıları arasında Arif Babayev, Mansoum İbragimov, Alim Qasimov sayılabilir. Sanat ve Pop müziğinde Reşid Behbudov, Muslim Magomayev, Lutfiyar İmanov; besteciler Üzeyir Hacıbeyli, Qara Qarayev, Fikret Amirov, Arif Melikov, Ağşın Alizade; Kemençe ustaları Munis Sharifov, Mirnazim Asadullayev, Elshan Mansurov; Tar sanatçıları Baba Salahov, Ramiz Guliyev, Firuz Aliyev, Mahmoud Aliyev.

14 Mayıs 2011'de Azerbaycan ilk kez Eurovision Şarkı Yarışması'nda Eldar & Nigar'ın "Running Scared" şarkısıyla birinci oldu.

Kaynakça

- Ahmet Bican Ercilasun, *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2012.
- Ahmet Caferoğlu, "Şair Şehriyar", *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara, sayı 1, s. 133-141, 1964.
- Gülşen Seyhan Alışık, "Azerbaycan Türkçesi", *Türkler*, C XIX, s. 227-243, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- M. Hüseyin Şehriyâr, Haydar Baba'ya Selam, Haz. Selahattin Kılıç-İlhan Şimşek, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, Ebru Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1986.
- Osman Fikri Sertkaya, "Heyderbaba'ya Selam Şiirinin Türkiye'deki Akisleri II", *Türk Kültürü*, Ankara, Sayı: 309, s.92-98, 1988.
- Yavuz Akpınar, *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1994. ❧

SELEN KIZ

Muhammet TANG / hikâye

SELEN KIZIN AŞKI KİLİMİN RENKLERİ KADAR CANLI, YÜN İPLERİ KADAR DOĞAL, MOTİFLERİ KADAR MANALI VE İLMEKLERİ KADAR KUVVETLİYDİ. ACABA KERİM, SADECE BU KİLİMİ GÖRSE ANLAR MIYDI?

“Acaba bu sene de gelir mi yaylaya? Her sene katılıyor. Bazen kısa süreli de olsa yayla havası almak, at binmek için gelirdi. Ya gelmezse? Ya imtihanları uzarsa? Köydeki kızlar, üniversitede sona yaklaştıkça talebenin yükü iyice ağırlaşıyor demişlerdi. Ya çok sıkıntıdaysa? Hem köyün kızları ne anlarlar üniversiteden, tahsilden? Benim sevgimi kıskanır haspalar. Ama Seher öğretmen söyledi demişlerdi. Seher öğretmen yalan söylemez. Kerim'im bu bahar gele-meyecek mi şimdi? Ey her şeye kadir olan Allah'ım! Başta Kerim'imın sonra cümle talebelerin işlerini kolay kıl. Bu garip kuluna da sevdiceğini baharda görmeyi nasip et! Yok yok gelir Allah'ın izniyle. O bu toprakların çocuğu. Alışmış bir kere. Yaylaya çıkmadan edemez. Gelir muhakkak.” deyip tezgâhtaki kilime bir ilmek attı Selen kız. Öyle bir ilmek attı ki dokuduğu kilimin kilit ilmeği oldu adeta. Rahatlamıştı. Çünkü inanıyordu Kerim gelecekti. O rahatlıkla yanında çalan radyoya yöneldi. O kadar derinden dalmıştı ki radyoyu duymuyordu bile. Ancak farkına varabildi. Sesini biraz daha açtı. Çalan “Aşan bilir karlı dağın ardını, çeken bilir ayrılığın derdini” türküsüne

eşlik ederek kilimini dokumaya devam etti. Ta ki anasının üçüncü defa “kızım Selen” diye bağır-masına kadar. Babası kasabadan gelmiş, öteberi almış eve. Onları içeriye taşımasını istedi. “Aman Selen de Selen. Selen'siz hiçbir iş olmaz mı şu evde?” diyerek içinden söylene söylene dokuma tezgâhının başından kalktı. Öteberiyi içeriye ta-şırken “Hele Kerim'im doktor çıksın, Selen de rahatlamasını bilir elbet.” diyerek içinden geçir-medenden de edemedi. Ama Kerim'in kendisine karşı ne düşündüğünü dahi bilmiyordu. Bu sefer cesaretini toplayıp ilgisini Kerim'e belli edecekti. “Hatta gider konuşurum da açık açık ama kız kısmının yapacağı iş değil bu. Hem sonra Kerim demez mi bu nasıl kız diye.” cümlelerini tebessümle kendi kendine söyledi. Elindeki son erzakı da mutfağa bırakıp ocağın başındaki anasına “Ben olmasam ne olacak bu evin hâli bilmiyorum” di-yerek çıktı. Anası da yılların ve yaşanmışlıkların verdiği tecrübeyle asıl mesajı alarak tebessümle başını yana doğru salladı.

Selen kız tezgâhının başında hayallerini, dü-şüncelerini, heyecanını ve aşkını kilimine ilmek ilmek işlerken yayla için hazırlıklar da bitmek

üzereydi. Bahar geleli bir ay olmuştu. Sanki bu yıl sırf Selen kız için gelmişti bahar. Getirdiği tüm güzellikleri de Selen kızın gönlüne bırakıvermişti. İçi içine sığmıyor, etrafa gülücükler saçarak çevresini de güzelleştiriyordu. Kerim'e ilgisini kesin bir şekilde belli edecek türlü türlü planlar hazırlamıştı. Keyfi pek yerindeydi. Kiliminin de hemen hemen iki günlük işi kalmıştı. Bir yıldır elindeydi. Anası da söylenip duruyordu, ben senin yaşındayken diye başlayan cümlelerle. Ama o özenle, aşkla dokuyordu. Çünkü kendi çeyizi içindi. Her ilmeğinde bir hatıra saklıydı. Bu kilim belki de söyleyemediği, belli edemediği, haykıramadığı Kerim'e olan aşkının kendince ifadesiydi. Selen kızın aşkı kilimin renkleri kadar canlı, yün ipleri kadar doğal, motifleri kadar manalı ve ilmekleri kadar kuvvetliydi. Acaba Kerim, sadece bu kilimi görse anlar mıydı? Hele bir gelsin, şu Torosların havasını solusun; anlar elbet.

Tüm hazırlıklar tamamlanmıştı. Sabah erkenden yola çıkılacaktı. Kilim de nihayet bitmiş, tezgâhtan çıkarılmıştı. O sırada köyün gıybet kuşu, laftan gayrı bir şey taşımamayı kendine adet edinmiş ayaklı gazete Figen avluda beliriverdi birden. Selen kızın kalbi hızla atmaya başladı. Nasıl bir haberle gelmişti. Heyecanını kaybetmek, neşesini yitirmek istemiyordu. Figen'in laf olsun diye "Hazırlıklar da bitmiş, bu ne istek böyle Selen Hanım?" sorusuna cevap vermedi. Sadece korkuyla Figen'in yüzüne bakıyordu, ağzındaki baklayı çıkar çabuk dercesine. Figen, Selen kızın yüz ifadesinden mesajı almış olmalı ki hemen asıl konuya girdi. "Anası evin önünde anlatırken duydum. Kulak verip her şeyi dinledim ve sana koştum hemen. Selen kız hâlâ sessizliğini koruyordu. "Kerim geliyormuş." dedi Figen. Selen kız cennetle müjdelense ancak bu kadar sevinirdi. Sevincinden ne yapacağını şaşırdı. Ellerini karşılıklı birleştirerek ağzına yaklaştırdı ve bu şükür ifadesiyle

gülmeye başladı. "Allah ne muradın varsa versin Figen. Ömrün boyunca hep güzel haberler alasin, yüzün hep gülsün..." tarzında dualar etmeye başladı. Fakat Figen'in yüz ifadesi haberin güzelliği ile örtüşmüyordu. "Azıcık gül kız, sanki ölüm haberi getirdin." dedi Selen. "Bizimkinin de ölüm haberinden farkı yok ya." diye mırıldanarak elini yumruk yapıp önündeki ahşap sehpaye vurdu Figen. Selen kız meraklanarak sert çıktı, Figen'in mırıldanmasına karşı. Sonunda Figen açtı ağzını. "He ya Kerim Bey gelecekmiş. Köyün medarı iftihar Doktor Kerim gelecek. Gelecek ama kiminle bilir misin saf aşığım benim? Kerim Efendi bir yavuklu bulmuş kendine Ankaralardan. O da kendi gibi doktor çıkacakmış. Kızı getirip anasıyla, babasıyla tanıştıracak, köyü gezdirecek, yaylaya çıkaracakmış utanmaz. Anası gerile gerile anlatırdı etrafındakilere. Sen de burada hazırlık yap, beyefendi gelsin diye dualar et. Kendi kendine gelin güvey olmuşsun sen Selen kız. Bu aşk Kerim'in sırtına yük değil, karnına dert değil. Eğlene eğlene geliyordur şimdi yavuklusuyla. Kendine gel! Üzme kendini. Şu Toroslar Selen kızdan güzelini görmemiştir. Varsın Kerim Efendi fark etmesin."

Figen hiç susacağa benzemiyordu. Bir anda birbirine zıt iki duyguyu yaşamıştı Selen kız. Yalnız kalmak istiyordu. Bir hamle ile Figen'i kovdu. Yanında katlanmış vaziyette duran kilimini açtı, günlerini hatta aylarını vererek işlediği motiflere daldı. "Can sefadan da usanır, cefadan da. Ama siz benim ne sefam, ne de cefamsınız. Sizler canıma can katan dünyamsınız." diyerek motifleri tek tek okşadı. Kızgındı. Hüznüydü. Zühre yıldızı gibi parlak gözlerinden samimi damlalar düşerken vakit hayli geç olmuştu. Babasının "Erken yatalım da sabah tezden yola koyulalım." çağrısıyla irkildi. Sabaha yolculuk vardı, yaylaya çıkılacaktı... ❧

Ekmeğini aç olanla böl oğlum!..

Haram yeme, hak uğruna öl oğlum!..

Ecdadını hayır ile an oğlum!..

Sana verir utanç değil şan oğlum!..

Nefis, kibir, mantık yutan dev oğlum!..

Mağrur olma, insanları sev oğlum!..

Saygıdeğer Sadık Ziya Yemni'nin "Üçüncü Kapı" isimli yazısına ithafen yazılmıştır.

DÖRT KAPILI BİR RÜYA

Abdullah Emre ALADAĞ / hikâye

EVET, TAHMİN ETTİĞİM GİBİYDİ. KAPILARDAN BİRİ BANA SESLENİYORDU. SANIRSAM BU EN SOLDAKİ KAPININ TA KENDİSİYDİ: "EY İNSAN! BİLMEK İSTEDİĞİN NE VARSA ANLATACAĞIM SANA. BU KAPININ ARDINDAKİ SIRLARI ÖĞRENİP KURTULMANA VESİLE OLACAĞIM."

G ün çok yorucu geçmişti. Sonunda eve vardım. Uyumak için sabırsızlanıyordum. Ama açken uyuyamadığımdan mutfığa yöneldim hemen. Dolapta dünden kalan dolmalar vardı, ısıttım ve yedim. İlk piştiğindeki gibi olmuyordu tadı ama olsun buna da şükür. Yemeğimi yerken televizyonu açtım ve haberlere baktım. Yine tatsız olaylar silsilesi: Kredi kartı borcu yüzünden cinnet geçirip ailesini öldüren zavallı bir adam, ideoloji fanatiklerinin birbirine dalaşı, sözde şöhretleriyle rezil rüsva olan ünlüler ve daha nice... Sonra düşündüm ve kendi kendime söylendim. "Şu tekdüze ve amaçsız gözüken hayattan bir kurtuluş yok mu? İnsanlar çırpınıyorlar bir yolu olmalı bunun. İnsanlara bir amaç, bir yol gerek." Üstümü değiştirip çabucak yatağa geçtim. Yorgunluktan ötürü aniden uykuya dalmışım. Sonrası ani bir sessizlik...

Bilinmedik bir yerde buldum kendimi ansızın. Zemin, tavan ve duvarlar bembeyazdı. Her yer yeni boyanmış gibiydi. Sonsuzluğa bakıyor gibi oldum bir an. Sonra arkamı döndüğümde üç tane kapıyla karşılaştım. Bu üç kapının önünde insanlar kimisinde kuyruk olmuş, kimisinde de

izdiham yaratmıştı. İçimde güçlü bir merakla beraber bilinmezliğin de verdiği bir korku vardı. Bu sebeple kapıları daha yakından görmek için birkaç adım atıp kapılara yaklaştım.

Attığım adımlarla birlikte kapıların önündeki insanlar birdenbire kayboldu, orada hiç yokmuş gibi. Sanki birileri aklımdakileri okuyor da bana yardımcı oluyor hissiyatına kapıldım. O insanlar da ortadan kaybolduğuna göre kapıları adam akıllı inceleyebilirdim. Öyle de yaptım.

En soldaki kapıdan tutun da en sağdakine kadar neredeyse bir fark yoktu. Bu üç kapı, ahşaptan ve kapkaraydılar. Boyaları hoştu. Kapı kolları ve tokmakları pirinçten, kapı deliklerinin ardı ise karanlıktı. Bir de bu üç kapının üstünde semboller vardı. Semboller soldan sağa doğru: Bir kara hamam böceği, iki kıvılcık boynuz arasında bir tüy kalem ve gri orak şeklinde bir soru işareti. Semboller ne anlama geliyordu en ufak bir fikrim dahi yoktu. Aklımda bir sürü soru işareti vardı, korkuyla karışık bir heyecan ve meraktan ibaretti hissettiklerim. Fakat yine de bu kapıların sırrını, işaretlerin anlamlarını ve ardındakileri çözmek-öğrenmek için can atıyordum çünkü bilinmez

bir bilmecenin ortasında gibiydim. Bilinmeyen bir yerde, belirsiz bir zamanda yalnız başımaydım ve tüm her şey açığa çıkınca biliyordum ki buradan kurtulacaktım. Aklımdan bunlar geçerken birinin bana seslendiğini işittim. Bu garipti, sonuçta kimse yoktu burada. Sadece benimle birlikte dört kapı vardı. Yoksa...

Evet, tahmin ettiğim gibiydi. Kapılardan biri bana sesleniyordu. Sanırsam bu en soldaki kapının ta kendisiydi: “Ey insan! Bilmek istediğin ne varsa anlatacağım sana. Bu kapının ardındaki sırları öğrenip kurtulmana vesile olacağım.”

Bunları söyledi. Sesi çok hoş geliyordu. Ona doğru yöneldim ve dedim: “İçimdeki merakı dindirmen iyi olur elbette. Seni dinliyorum Böcekli Kapı. Ama senden bir isteğim var. Anlattıktan sonra ardındakileri de görmek istiyorum.”

Kapı huzursuzca gıcırdadı. Birden kapı çürümeye, kapı kolu ve tokmağı paslanmaya başladı. Bazı yerlerinde de tahtakuruları türemiş ve kapıyı kemirmeye başlamıştı. Kapı karayken kapkara olmuş ve çirkinleşmişti. Belli ki bir şeyler çevirecekti. Bunlar birer işaretti. Şüphelendiğimi belli etmeden devam ettim: “Peki öyleyse, kapının ardında ne gizli ve neden insanlar önünde uzun bir kuyruk olmuşlardı?” Derin bir nefes alarak başladı anlatmaya: “Ardıma geçen birine garanti bir yaşam sunarım. Barınacak bir ev, çeşitli sigortalar, yaşamını devam ettirecek kadar para ve diğer ihtiyaçlardan karşılarım. Sana bahsettiklerimle beraber özgürsündür. Ama kurallara uymak ve ihlal etmemek kaydıyla. Dilediğini yapmak ve yaşamak, bunun dışında, sana kalmış. Ayrıca diğer sorunun cevabı da söylediklerimde gizli. İşte, önümde kuyruk olan insanlar onlara garanti ettiklerim için buradaydılar. Ey insan! Bana doğru gel de seni şu koca keşmekeşten kurtarayım. Sana da herkese vaat ettiklerimden vereyim ki rahata ermiş ol.”

Sesi anlatırken gittikçe korkunçlaştı. İlk baştaki güveni vermiyordu ses. Kendisindeki değişimler de pek yardımcı olmuyordu aynı şekilde. Her şeye rağmen yine de bu olanları göz ardı ederek söylediklerini bir anlık düşündüm, anlattığı şeyler zaten kendi hayatımızda bize dayatılardan bir farkı yoktu. Şayet bu şekilde bir yaşamı reddediyorken, niye istemediğim şeyi kabul ederek kendi

fikir ve benliğime ihanet edeydim ki? Ayrıca ondan son istediğimi de yapmamıştı. Bunu da göz önünde bulundurarak: “Böcekli Kapı! Hatırlarsan bana ardındaki gizleri anlattıktan sonra bir de göstermeni istemiştim. Görmeden güvenemem ve inanmam. Eğer ki bir şeyler saklıyorsan söylediklerinde ya yalan ya da eksiklikler var. Bu yüzden sen aradığım cevap değilsin. Çünkü birtakım sırları saklamaya çalıştığın aşikâr.” Böcekli Kapı’dan öfkeyle yüksek çatırdama sesleri geldi ve ardından paslı tokmağı kendi kendine kapıya vurdu. Gıcırdayarak hızlıca açıldı ve ekledi: “Kenara çekil ve gör! Sunduğum “hür kölelik” oyununa kanacak kadar ahmak ve basiretsiz değilmişsin. Mademki isteğin bu, buyur insan; istediğin senindir.”

Bunları söyledikten sonra yavaşça kenara çekildim. Kenara çekildiğim gibi kaybolan insanlar aniden ortaya çıktılar. Kuyruğun en önündeki paspal ve berduş görümlü adam büyük bir heyecanla kapıdan içeri doğru adımını attı. Sonrası da olanlar beni dehşete düşürüp, korkuyla ürpertti. Adam kapıdan içeri adımını atar atmaz, bir hamam böceğine dönüştü. Dönüştüğü hamam böceği sanki paniklemişti gibi kapının ardında bir sağa bir sola koşuşturup duruyordu. Ansızın yüksek ve ürkütücü bir ses duyuldu. Ses böceğe sesleniyordu: “Seni ahmak böcek! Uslu dur ve kapıya yaklaş. Şaşkınlığı bırak ve sana verileni kabullen! Sana bir kaçış yok bundan sonra. Gel ve senin olanı al!” Böcek ses anında itaat edip kapıya doğru yanaştı. Bekledi bir süre ve ansızın üzerine sınımsız bir köz düştü. Böcek can çekişmeye başladı. Olanların ardından o korkunç ses yine öfkeyle: “İşte, bu sana taahhüt ettiğim sigortadan başkası değil! Sırada hapisane hücren var. Asalak böcek, 29 numaraya git!” Bunu duyan böcek, kapının ilerisinde bulunan, yan yana ve üst üste dizilmiş ve üzerinde numaralar kazılı kirli bardaklara doğru yöneldi. Sonsuz adette gibiydiler. Yürürken öyle bir çırpınıyordu ki bardaklara varması uzun sürdü. Diğer bardaklarda da bu adamla aynı kaderi paylaşan bir sürü böcek vardı. Bazısı közün sıcaklığına dayanamayıp kavrulmuş bazısı da aynı hazin ölümü bekliyordu. Bardaklardaki böceklerden senkronik bir gülüşme geliyordu önce. Ardından gülen böcekler birden ağlamaya başlıyordu. Absürtlüğün ve zıtlığın sen-

fonisiydi adeta. Böcek ise o sırada, 19 numaralı bardağa vardı. Bardağın önünde oval bir geçit vardı. Oradan geçti ve sonrasında zavallı böceğin üzerine parmaklıklar kapandı. Artık o da acı çekerek ölümünü bekleyecekti. Çünkü gaip sesin de dediği gibi buradan bir kaçış yoktu, ölüm dışında...

Böceğe dehşetle bakarken, Böcekli Kapı hızlıca suratıma kapandı ve hem kapı hem de kapı önünde kuyruk olan insanlar gözden kayboldu. Anlaşılan Böcekli Kapı'yı bir daha göremeyecektim. Kendi kendime: "Birinin sırrı çözüldü. Kaldı diğer ikisi. Bakalım sırada hangi kapı var?" Bir müddet bekledim sonra bir ses duydum. Bunun olacağını biliyordum. Kapılardan biri yine bana sesleniyordu: "Hişt, insan. Beni duyuyor musun?"

Bu sol ortadaki Boynuzlu Kapı'ydı. Evet, neredeyse Böcekli Kapıdan ve diğer Oraklı Kapı'dan bir farkı yoktu. Bakalım bu kapının sırrı neydi? Dedim: "Evet, Boynuzlu Kapı. Seni duyabiliyorum.", "Aradığını bulamadın galiba. Kardeşimle olan konuşmalarınızın hepsini dinledim. Belki onun sana dedikleri ve vaat ettikleri bir kurtuluş yolu değildi, bu doğru. Ancak benim seninle paylaşacağım sırlar ve ardındakiler tamamen kurtuluş ve refaktan ibaret." Böyle söyledi Boynuzlu Kapı. Dediklerine bakılacak olursa ilgimi çekti fakat kardeşi diye bahsettiği diğer kapıyı savunmak yerine niye karalamaya çalışıyordu ki? Rakip miydiler? Bir türlü anlayamadım. Bu durum kafamda yeni soru işaretleri oluşmasına sebep oldu şimdiden. Aklımdaki soruları bir kenara bırakıp Boynuzlu Kapıya bir şans tanımak istedim ve kapıyla konuşmaya devam ettim: "Kardeşin de bana kurtuluşu taahhüt etti fakat sonrasında gizlediği sırları gördüm. Sana nasıl güvenebilirim ve neden inanayım dediklerine? Ayrıca sunduğun kurtuluş ve refah tam olarak nedir?"

Bunu duyan kapı ilkin Böcekli Kapı gibi çürümeye başladı. Bazı yerlerinde tahtakuruları üremiş, kapıyı kemiriyordu. Tokmak ve kapı kolu yepyeniye paslanır gibi oldu. Kapkara olan kapı daha da karardı ve çirkinleşti. Böcekli Kapı'nın başına ne geldiyse aynısı bu kapıya da oldu. İşte, tam bunlar olurken, kapı sessizliği bozup sorularımı cevaplamaya başladı: "Bana güvenmelisin çünkü sana söz verdiğim şey zen-

Çizer: Ekaterina Gerasimova

ginlik ve şöhretten başka bir şey değil. Neredeyse insanların hepsi bu iki yüce olguya erişmeye çalışır fakat sadece benim çağırıp seçtiklerim benden içeri adımını atar atmaz imzaladıkları bir anlaşma karşılığında bahsettiklerime kavuşurlar. Ardımda bir oda var. Adı da Yüce Işıltı Odası. İşte, bu oda lezzetli her yemeğin, her meşrubatın, her güzel giysinin, ziynetin, paranın ve şanın merkezidir. Odanın yöneticisi Ulu Cömert Göz'ün de bu gani katkısı çok elbette. Dediğim gibi, kurtuluşun ve refahın bendedir. İnsanoğlu! Beni seçersen aklına hayaline gelmeyecek nimetleri sereceğim ayağına. İşte ilk sorunun cevabı sana açık ettiğim sırlarda gizli. Bana güvenmelisin. Güven ki, herkese nasip olmayanlar senin olsun." Kapının söyledikleri çok hoştu. Fakat o konuştukça sesi çirkinleşip ürkütücü bir hal alıyordu. Ayrıca zenginlik ve şöhret bedeli çok ağır olan şeylerdi. Bir anlaşmayla bu kadar kolay ulaşılır olmaları çok da mantıklı değildi. Tüm anlattıklarıyla birlikte Boynuzlu Kapı'daki değişimleri akıl terazisinde tartınca Böcekli Kapıdan hiçbir farkı yoktu. Aradığım kurtuluş bu kapıda da değildi. Ama direk kestirip atmak istemiyordum çünkü "gerçek" sırları öğrenmek istiyordum. Aynı zamanda da Yüce Işıltı Odası'nı da. Bu sebeple Boynuzlu Kapı'ya: "Yüce Işıltı Odası'nı gösterirsen inanabilirim ancak. Bu senin için çok kolay olmalı. Değil mi?"

Bunun üzerine kapı huzursuzca yüksek sesle gıcırdadı. Niyeti yok gibiydi. Bir anda gıcırtilar sustu ve kapı konuştu: “Anlaşılan o ki, ben de senin aradığım cevap değilim. Bana inanmıyorsun. Tek dileğin ardımdaki odayı ve gerçeklerini görmek. Haklısın. Anlattığım onca şeye inanmamak her babayığidin harcı değildir. Mademki beni seçmiyorsun en azından sana Yüce Işıltı Odası’nı göstereyim. Zenginlik ve şöhretin ağır bir bedeli olduğunu bilen akıllı kişiye bir hediyem olsun bu sır. Kenara çekil ve gör ki, sana anlattığım oda aslında nasıl bir yermiş?”

Kenara çekildim ve izlemeye başladım. Biraz sonra bu kapının önünde sıralanmış insanlar birdenbire geri döndüler. Kapı, zayıf bir gıcırtila açıldı. En önde bekleyen, bakımsız, saçları birbirine girmiş fakat yine yüzündeki güzelliği çok da kaybetmemiş bir kadın kapıdan içeri adımını attı. Adımını attığı sırada kapının sağında iki el belirdi. Bu ellerden biri beyaz bir tüy kalem tutuyordu, diğeri ise eski, deriden cildi yıpranmış ve yaprakları sararmış bir defter tutuyordu açık bir şekilde. Odanın içerisinden davudi bir ses duyuldu ansızın. Ses, kadına sesleniyordu: “Ey şanslı insan! Müjdelere olsun sana! Yüce Işıltı Odası’na hoş geldin. Girmeden evvel sana verilen defteri imzala ki, anlaşmamız tamam olsun.” Bunu duyan kadın sese cevap verdi: “Hoş buldum, sayın Ulu Cömert Göz! Lütfunuz için size şükranlarımı sunarım. Elbette imzamı atacağım fakat burada tüy kalemden başka bir şey yok. Mürekkepsiz nasıl imza atabilirim?”

Ortalıkta görünmeyen sözüm ona Ulu Cömert Göz kadına cevaben şöyle dedi: “İstedğin mürekkep ise kanından daha iyisi yoktur. Hem anlaşma için böylesi daha makul. Buraya gelenlerin hepsi bu defteri kanıyla imzalamıştır. Adet budur. Şimdi, gördüğün tüyü kalemi elinin herhangi bir yerine batır ve akan kanla defteri imzala.” Kadın talimatlara harfi harfine uydu. Tüy kalemi başparmağına batırdı, batırır batırmaz çelimsiz ve yamuk başparmağından yavaş yavaş kan akmaya başladı. Akan kan tüy kalemi doldurdu ve kadın deftere imzayı attı. Deftere imza attığı gibi kan ilginç bir şekilde kurudu. İşlem tamamlandıktan sonra Ulu Cömert Göz söze girdi: “Anlaşma tamam oldu artık. Tekrardan aramıza hoş geldin. Mermerli Yol’u yürüyüp Yüce Işıltı Odası’na

varmadan önce sana bir hediyemiz olacak kabul buyur.”

Kadın gülümsedi ve kapının sol yanında yine bir çift el belirdi. Güzel bir kürk taşıyordu. İhtişamlı duran bir samur kürktü bu. Fakat içi yıpranmış ve çürümüşe benziyordu ancak kadın bunun farkında değildi. Kendisine sunulan kürkü hevesle giyip Mermerli Yol’dan odanın içine doğru ilerledi. Odanın duvarları incidendi, pırıl pırıldı ve duvardaki yedi koca oluktan şelaleler akıyordu. Şelalelerin yanı asmalarla süslüydü. Babil’den bir kare gibiydi. Bu odaya bakanlar istemedi de olsa gurura kapılıp kendi boy aynasına bakarak hayallere dalıyordu. Parayı ve şöhreti büyük bir tutkuyla arzuluyor, sırayı bozmamak için kendini zor tutuyordu. Oda yuvarlak ve içeride bir sürü insan vardı. Odanın tam ortasında zemini neredeyse kaplayacak kadar büyük altından yuvarlak bir masa vardı. Masanın üstü akla hayal dahi edilemeyecek lezzetli yemekler ve içkilerle doluydu ve içerideki insanlar masayı çevreleyen rahat koltuklarda oturup birbirleriyle sohbet ediyorlar, yemek yiyorlar, keyiflerine bakıyorlardı. Kadın bir anda gözden kayboldu ve sonra tekrar insanlara baktığımda bir gariplik olduğunu fark ettim. Hepsinde o kadına hediye edilen kürkten vardı ve kısmen çürümüş cesetlere benziyorlardı. Çürümüş elleriyle masadaki yemeklere dokunduklarında yemeklerde çürüyüp kurtlanmaya başlıyordu. Anlaşılan giydikleri kürklerdeki çürümüşlük insanlara sirayet ediyordu ki neye dokunsalar çürütüyorlardı, hatta birbirlerini de. Ansızın birisi dikkatimi çekti. Bu kişi, baştan ayağa çürümüş, saçları dökülmüştü. Adeta yürüyen bir ölüye benziyordu. O kadar çürümüşü ki cinsiyetini kestirebilmek çok zordu. Bir anda herkes sustu ve büyük bir gümbürtü koptu. İnci duvarlar obsidyene dönüştü, bembeyazken kapkara oldu. Şelaleler suyunu kesti, asmalar kurumaya başladı. Bir anda hızlıca oluklardan lavlar akmaya başladı. Ortadaki lav akıntısının ardında dev bir silüet belirdi. Yavaşça odaya yaklaştı ve akıntıyı yararak sonunda kendini gösterdi. Lavların arasında çıkan şey, çirkin ve kocaman bir yaratıktı. Boylu boyunca kıpkırmızı, koca göbekliydi. Koca ve kaslı kollarıyla, uyumsuz şekilde cılız ve uzun bacakları vardı. Kafasının yanlarından iki adet simsiyah ve parlak boynuzuyla sapsarı, sivri ve çirkin dişleri vardı.

Kafasının ortasında ise kocaman bir gözü buluyordu. Göz bebeği kızıl bir dolar işareti şeklindeydi. Yaratığı gören yürüyen ölü yaratığa şöyle seslendi: “Ulu Cömert Göz! Sonunda sizi görebildim ilk defa! Çok mutluyum yüce efendim!” Çirkin Ulu Cömert Göz adama tiksinti ve öfkeyle birlikte: “Ulu Cömert Göz değil seni aptal mal ve şöhret düşkünü! TEPE FAİZ GÖZ benim adım ve anlaşılan kıvama gelmişsin. Senin gibi bir ahmak ne zengin ne de ünlü olabilir. Ancak ve ancak öğle yemeğim olabilirsin” dedi ve yürüyen ölüyü koca elleriyle yakaladı. Sonra da midesine indirdi ve lavların arasından gerisin geri dönüp gözden kayboldu. Her şey normale döndü. Fakat diğerleri bu olanların farkında değildi. Kendi zenginliklerine ve hayallerine dalmışlar ve bu olanları görmemişlerdi. O kadar dalmışlardı ki kendi dünyalarına ne lavlara ne gelen koca çirkin ucubeye ne de hunharca yenilip yutulan oda arkadaşlarının farkına varmadılar.

Yüce Işıltı Odası’nı izlemeye devam ederken, Boynuzlu Kapı yavaşça kapandı. Ne önünde az da olsa dizilmiş insanlar ne de kapının kendisi görünüyordu artık.

Bir sır daha çözülmüştü böylece fakat önümde sadece bir kurtuluş çaresi kalmıştı, o da Oraklı Kapı’dan başkası değildi. Bu kapının önünde insanlar nizami ve uzun bir kuyruk oluşturuyorlardı. Anlaşılan albenisi en çok olan kapı bu kapıydı. Ona ve insan kalabalığına doğru yöneldiğimde bana doğru seslendi: “Ey İnsan, sonunda! Ben de ne zaman bitecek bu arayışın diye merak ediyordum. O kadar da aramana gerek yoktu oysa. Kardeşlerimle oyalanacağına direkt beni seçseydin vakit kaybetmemiş olurdun.”

“Haklısın, sanırım... Görünürde tek çare olarak sen kaldın fakat kayıtsız şartsız bir kabulleniş bekleme benden. Kardeşlerin için geçerli olan şartlar senin için de geçerli olacak. Gerçekleri bilmem gerekir ki senin vasıtanla gerçek kurtuluşa erebileyim.” dedim ona. Kapı huzursuzca çatırdadı. Az bir vakit suskunluk hâkim oldu. Sonrasında tez bir şekilde konuşmaya başladı:

“İnsan, öncelikle beni iyi dinlemeni istiyorum çünkü söyleyeceklerimin seni ikna edeceğini düşünüyorum. Birincisi, elindeki tek opsiyonun benim, başka yolun kalmadı. İkincisi ise şart koştuğun şeyle ilgili, yani gerçekleri kast ediyorum. Sakla-

dığım şey insanların hayalleri, umutları ve ideallerinden başka bir şey değil. Özgürlük, adalet, refah ve eşitlik olgularının hayata geçirilmesi anlayacağın. Asırlardır insanlığın talep edip bulamadıklarına sahibim, gelen herkese kapım açık ve talibim çok var. Mutlak kurtuluşun sadece benim, kardeşlerim değil ya da bir başkası. O sebeple inkâr etmeden kabule yanaş ki kurtuluşun tez olsun.” Oraklı kapının da kardeşlerinden farkı yoktu. Aynı vaatler ve aynı farazi özgüvenden ibaretti o da. Aynı çürüme ve bozulma da cabasıydı. Olgulara bakılınca da ideolojilerin asırlar boyu insanları bu kavramlar üzerinden sömürüp sadece kan ve vahşetten başka bir şey vermemiş olması da her şeyi görünür ve duru kılıyordu ancak Oraklı Kapı da haklıydı başka seçenek kalmamıştı ve ne kadar kötü olursa olsun denemek zorundaydım. Endişemi gizlemeye çalışarak: “Açıkçası ikna oldum Oraklı Kapı. Vaat ettiklerinle kurtulacaksam hazırım. Açıl da bir an evvel bu belirsizlik mekanını terk-i diyar edebileyim.” dedim.

Kapı korkunç bir şekilde kahkaha attı. Ardından kapı ağır ağır açıldı ve beni beklemediğim bir manzara karşıladı. İçerisi kutlama yapıp, sevinç naraları atan insanlarla doluydu. Hep bir ağızdan kısa tekrarlarla “Yaşasın özgürlük!”, “Sonunda adalet!” ve “Hak olan eşitlik!” şeklinde bağırıp tezahüratlar yapıyorlardı. Kendi kendime “Çok da endişelenecek bir şey yokmuş.” deyip öte yana doğru adımımı attım fakat o ilk adımla kapının ardındaki atmosferin değişmesi bir oldu. İlk önce burnuma kan, barut ve yanık kokuları gelmeye başladı, sonrasında kutlamanın yerini savaş ve talan, naraların yerini ise feryatlar, bomba ve silah sesleri aldı. Her yerde savaşırken yahut kaçarken ölen insanları görüyordum. Bir patlamanın oluşturduğu et ve kan yağmuruna, mermilerin yumuşak eti delik deşik etmesine; kısacası ölümün en vahşi hallerine tanıklık ettim. Odanın rengi de gittikçe kızıştı ve yerden kan gayzerleri fışkırmaya başladı. Şahit olduklarım karşısında dehşete kapıldım ve korkudan felce uğradım. İçimden arkamdaki kapıya davranıp bu kahrolası cehennemden kaçmak gelse de yapamadım. Bunları düşünürken kapının gıcirtısını duydum, yavaş yavaş bir daha açılmamak üzere kapanıyordu sanki. Bir an önce cesaretimi toplayıp harekete geçmeliydim. Aklımı dehşetin dokunaçlarından

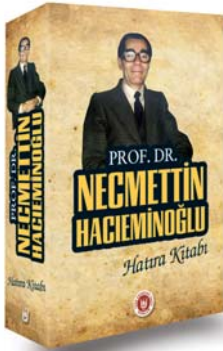
kurtarıp kendime geldim, kapıya doğru atıldım. Oraklı Kapı harekete geçtiğini hissetmiş olacak ki; ansızın hızlandı. Kapanmasına ramak kala aradaki boşluğa ayağımı sıkıştırdım ve olağanca gücümle itmeye başladım. Kapı çok ağırdı ve kendisinin uyguladığı kuvvet de mevcut durumumu gitgide zorlaştırıyordu. Çok kısa olmayan bir süre sonunda, toplayabildiğim tüm gücümle geçebileceğim kadar bir boşluk açabilmeyi başardım. Ayağımı uzatıp sıyrılacağım sırada kapı: “Seni aşağılık insan! Ardında kalıp sonsuz vahşetin ortasında kalıp ölümü beklemen gerekirdi, kaçman değil! Aciz ve basit bir yaratığa-yani sana-yenilmiş olamam... HAYIR!!!” diye öfkeyle bağırırdı.

Sonunda paçayı kurtarmıştım ve sevincimi yaşayamadan “PAT!” diye bir sesle sarsıldım. Arkama döndüğümde Oraklı Kapı’nın yerinde yeller esiyordu. Anlaşılan kapı, bir daha karşılaşmamak üzere kapanmış ve bilinmezliğin kendisi olan mekânın içinde kaybolmuştu, tıpkı diğer iki kapı gibi.

Kurtulduğum için elbette mutluydum fakat yine en başa dönmüş, yapayalnız bir şekilde hiçlik ve belirsizliğin ortasında mahsur kalmış durumdaydım. Hiç kimse ve hiçbir şey yoktu burada. Sinirlerim boşaldı, bacaklarım titredi ve dizlerimin üzerine çöktüm. Bağıra çağıra ağlamaya başladım, karamsar fıkriyatın tacizleri ağlayışımı daha da şiddetlendirdi. Hıçkırıkları, o beyaz boşlukta uzun süre yankılandı. Anlık kafamı kaldırıp çevreme bakındım, gözüme devasa bir cisim takıldı. Gördüğüm tümüyle mermerden ve ortasında gümüş işlemeli bir ay bulunan bir kale kapısıydı. Gümüşten ay kararmış, mermer gövdesinin dört

bir yanını yosun tutmuştu. Tükenen umudum yeniden filizlendi ve kapıyla ilgili merakım beni harekete geçirdi. Hemen toparlanıp gözyaşlarımı sildim ve yavaşça dizlerimin üstünde doğrularak ayağa kalktım, mermer kapıya doğru koşar adım yürüdüm. Benimle diğer kapılar gibi konuşacağını umup beklemeye başladım fakat ne ses ne de seda vardı. İçimdeki merakın taşkınlığı ve kurtulma isteğinin heyecanı ile dayanamayıp koca kapıya doğru haykırdım: “Mermer Kapı! Söyle bana, sen gerçek kurtuluş musun? Şayet gerçek kurtuluş isen ötede beni ne bekliyor?” Kapıdan hiçbir ses çıkmadı, belki de beni duymamıştı. Biraz daha duyduğunu ümidine sarılıp bekledim ama beni karşılayan koskoca bir sessizlikti. Bir kere daha şansımı denemek için haykırdım: “Beni duymuyor musun? Ardında ne saklıyorsun? Kurtuluş sende ise ardına geçtiğimde bana ne olacak?”

Kapının ortasındaki gümüş ay parladı, gözleri açıldı. Mermere tutunan yosunlar eriyip yok olmaya başladı. Gümüşten ay bana doğru bakıyordu ve bana sadece bir cümle ile karşılık verdi: “Benden öteye geçersen hiç olursun insanoğlu!” Gümüş ay cümleyi tamamladıktan sonra gözlerini kapattı, Mermer Kapı gümbürtülerle beraber ağır ağır açılmaya başladı. Bundan evvelki üç kapı bana hep varlığı vaat etti fakat bu kapı ise yokluğu vaat ediyordu! Aslında vaat etmiyor bile, sadece olacak olanı söylüyordu. Sanırım sonunda doğru seçimi bulmuştum ve kurtuluşa yakındım. Düşüncelerimde sıyrıldığımda karşımdaki Mermer Kapı’nın ardına kadar açılmış olduğunu gördüm. Kapının içinden görünen tek şey ise gümüşü bir ışıktı. ❧

Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı

Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, sayısız makaleye, edebiyattan sanata uzanan önemli kitaplara imza atmış gerçek bir fikir, bilim ve dâvâ adamıydı. Hayatını milletin yükselmesine ve yücelmesine adanmış, bu uğurda her türlü fedakârlığı seve seve yapmış, geniş ufuklu bir düşünce adamı ve çevresini hakkıyla aydınlatan bir aydıdı. Aramızdan çok erken ayrılıp gitmesine rağmen, yetiştirdiği öğrencileri ve eserleriyle hâlâ gönüllerde yaşıyor. Bu kitap o seçkin, idealist insanı bütün yönleriyle sergileyen, örnek hayatını ve ilim disiplini gözler önüne seren bir âbide eser özelliği taşıyor. 70’i aşkın imzanın yer aldığı bu kitapta onun ölümsüz çalışmaları ve açtığı yolda yapılan ilmi araştırmalar takdim ediliyor.

“Hayatla aramda ince bir cam var.
Açıkça görmeme ve anlamama rağmen
dokunamıyorum hayata...”
Fernando Pessoa

DIE WAND “DUVAR”

Mehmet Neşet TURGUT / sinema

FRAU’NUN ŞAHSINDA; KENDİSİNE MERHAMET DUYGUSU BAHŞEDİLMİŞ TEK CANLI OLAN İNSANOĞLUNUN YÜZLEŞTİĞİ DOĞRU- YANLIŞ KARŞISINDA KARAR VERME İKİ-LEMİNİ VE ZORLUĞUNU DA GÖREBİLİYORUZ FİLMİN BİRÇOK SAHNESİNDE

-I-

Avusturyalı yönetmen Julian Roman Pölsler’in yazar Marlen Haushofer’e ait aynı adlı romanından uyarladığı 2012 yapımı *Duvar* filminde, edebiyatın kendine has yazın dilinin sinemanın alegorik görsel diliyle harmanlanarak bize yeniden sunulduğunu görüyoruz. Sine-maya zaman geçirme aracı olmanın ötesinde sanatsal bir anlam yükleyen herkesin mutlaka izlemesi gereken bir film *Duvar*.

İmgelerle ilerleyen ve insan eliyle henüz bozulmamış bir tabiatın kucağında geçen film; nasıl ve ne amaçla orada olduğunu tam olarak keşfedemediğimiz bir kadının (Martine Gedeck) bakış açısından aktarılıyor.

Kadına; can dostu, hayat enerjisi yüksek bir köpek, kadının doğurganlığını ve üretkenliğini temsil eden Bella adında bir inek, soğukkanlı bir-iki kedi, dışlanmış albino bir karga eşlik ederken, izleyiciden, insanoğluna hazır sunulan hayatı ve dayatılan öğretileri sorgulaması isteniyor film boyunca.

-II-

Filmin ilk sahnesi, şehirli bir kadın olan Frau’nun günlüğüne yazdığı son satırlarıyla açılıyor. Bizlere hikâyesinin nasıl başladığını anlatıyor kendi sözcükleriyle. Frau’nun birlikte yolculuk yaptığı yaşlı karı kocanın kullandığı kırmızı spor arabanın nereden geldiğini tahmin etmek kolay, ancak bu yolculuğa niçin çıkıldığını öğrenmemiz zor. Frau, arka koltukta Luchs adın-

da bir köpekle oturuyor tüm yolculuk boyunca. Doğanın insan ve hayvan olarak ayırdığı bu iki canlının bir arabanın arka koltuğunda yan yana oturması, birbirine eş statüde aynı hayat yolculuğuna çıkartıldıklarını söylüyor bize. Bir kadın ve ona sadık bir köpek, birkaç

saniyetliğine de olsa birbirlerine aynı göz mesafesinde eşitleniyor. Bir dağ kulübesinde son bulan bu yolculuğunun ardından, kadın ve köpeğin hayatının bir anda nasıl altüst olduğunu ve bu yeni durumu nasıl içselleştirdiklerini izlemeye başlıyoruz.

Köpek ve kadının hiç beklenmedik anda yalnız kalışlarının ve topuklu ayakkabıları ile taşlı yolları geçerek kasabaya varmaya çalışan karakterimizin şeffaf bir duvara toslamasının ardından asıl hikâyeye başlıyor işte! Bu andan itibaren hikâyenin seyri değişiyor; doğanın içinde geçen, ama aslında hiç de doğal olmayan bir anlatımla karşı karşıya kalıyoruz ki; artık izleyici olarak bize düşen, gösterilen her bir görüntünün ardındaki anlamı yakalamak ve karakterlerimiz ile bağlantılı olacak şekilde yorumlamak oluyor.

-III-

Yalnızlık, doğa, sakinlik, duvarlar, yükler, sorumluluklar, iletişim ve iletişimsizlik... Bütün bunlar film boyunca Frau'nun zihinsel yolculuğunun parçaları olarak bize hissettirilirken, aslında çevresi ile karmaşık bir ontolojik bağ oluşturan insanın tabiattaki yerini ve görevini de sorguluyor.

Film boyunca zaman zaman hikâyeye akışında bazen de Frau'nun rüyalarında karşımıza çıkan şeffaf "duvar", kahramanımızın -bilinçli veya bilinçsiz- insanlarla arasında ördüğü kavramsal bir duvardır aslında. Ne zaman bir başka insan ögesi ile karşılaşsa kahramanımız, or-

taya çıkan duvarın tek amacı, Frau'nun içsel yolculuğunda onun kendini tanıması için yine kendi ile baş başa kalmasını sağlamak. Ve bu iç yolculuğun sonuna yaklaşırken, dağ kulübesinde geçirdiği uzun zamanın ardından; hayatın, kendisinin, var oluşunun, ölümün bile anlamını idrak etmiş, her bakımdan değişmiş, üretken, doğa ile iletişim kurabilen ve onunla iç içe yaşamayı başarmış, gerektiğinde öldürmeyi bir yaşam gayesi içerisinde doğal bulan bir kadına dönüşüyor Frau.

Hikâyenin akışı içerisinde kahramanımızı neden kurtarmaya gelmiyor hiç kimse diye düşünebilirsiniz. Frau, aslında oraya gelmeden önce yaşamamış, var olmamış bir karakter. Ve her yaratılmış insan gibi varoluş nedenini, yalnızlığının anlamını da sorguluyor. Bize başkaları tarafından bulunmayı istediğini söylese de filmdeki görüntülerin dili, aslında orada yaşamaya ne kadar çabaladığını da gösteriyor.

-IV-

Filmde özellikle bazı hayvanların aniden karşımıza çıkarak hikâyeye dâhil olmaları da bizi düşündürmeli. Zira sinemanın dilinde kullanılan her görüntünün imgesel bir anlamı vardır. Bir kedi de sadece bir kedi demek değildir o halde. *Duvar* filminde yer alan her bir hayvan, bir kavramı ya da düşünceyi temsil amacıyla karşımızdadır. Örneğin kedi, bazı toplumların geçmişe dönük iyi ve kötü algısının somutlaşmış şeklidir. Tarih sürecinde insanların bir kısmı kediye taparken

bir kısmı da onu uğursuz sayarak katletmiş, diri diri yakmıştır; tıpkı tarihin karanlık sayfalarında kadının cadı olarak damgalanarak yakılması gibi. Bazı toplumlarda ise kedi aşk, musiki ve güzellik tanrılarını temsil eden bir figür olarak algılanmıştır; yine tıpkı kadının da çağrıştırdığı diğer yan anlamlarında tanrıça olarak algılanıp ona tapılışı gibi. Bu da filmde, kadına tek bir toplumsal açıdan bakılmadığının, tarih boyunca kadına yüklenen tüm anlamların filmin içine serpiştirildiğinin ipuçlarını veriyor. Filmde karşımıza çıkan diğer tüm figürleri de bu şekilde alegorik anlamlarıyla yorumlamamız gerekiyor. Hatta filmde evcil hayvanlardan bir kısmı anlamakta zorlandığımız şekilde doğurganlıklarını sürdürüyorlar. Tıpkı Meryem Ana mitinde olduğu gibi kutsal birer anneye dönüşüyorlar. İzleyici, film boyunca yönetmenin kurgunun içine serpiştirdiği bu ipuçlarını, bir nevi yaşamsal izleri takip ederek hayatın gizini de çözmeye çalışmalıdır:

"Var olduğum sürece aç ve özlem dolu bir biçimde izimi takip edeceksin."

"Tıpkı benim görünmeyen izleri aç ve özlem dolu biçimde aradığım gibi..."

-V-

Sıçramalı kurgu yöntemiyle ve zamansal sıçramalarla dağınık parçaları birleştirerek ilerleyebildiğimiz filmde, izleyiciden Frau'nun hayat algısında, yaşam şeklinde ve karakterinde yaşadığı dönüşümü anlaması bekleniyor.

Ormanda geçirdiği zaman boyunca Frau'nun şahsında; kendisine merhamet duygusu bahşedilmiş tek canlı olan insanoglunun yüzleştiği doğruyanlı karşısında karar verme ikilemini ve zorluğunu da görebiliyoruz filmin birçok sahnesinde. Aynı zamanda insanın ne kadar değişirse değişsin insan olarak düşünüp karar verme yetisini kaybedemeyeceğini de açıkça gösteriyor film bize. Yine doğal ortama uyum sağlayamayanın, çoğunluğun arasında farklı kalmaya devam edenin hayatta kalamayacağı savı beyaz bir kedi ve karganın görüntüsü üzerinden yüzümüze vuruluyor.

Filmde Frau'nun iki buçuk yılının geçtiğini anlıyoruz şeffaf duvarlarla çevrelenmiş mekânın içinde. Ama günlüğe yazılanlardan beş yıllık kurşununun olduğunu öğrendiğimizde, orada geçirilen sürenin de beş yıllla sınırlı olduğu sonucuna varırız. Bu süre içinde kendine yeten keskin bir avcıya, toplayıcıya ve üreticiye dönüşmüş bir kadının, fiziksel olarak gittikçe sağlamlaşmasını ve içsel yolculuğunu tamamlayışını anlatan *Duvar*, henüz kadın hareketinin adının bile anılmadığı bir dö-

nemde yazılmış, değeri sonradan anlaşılmış ve sinemaya aktarılmış önemli bir eser. Kadına yüklenen onca anlam ve sorumluluk Frau'nun üzerinden verilirken (aslında bir adı da yoktur kadın kahramanımızın; "Frau" zaten Almancada "kadın" anlamına geliyor; bir nevi "Havva" dan bu yana bütün kadınlardır burada "Frau" diye kastedilen.); toplumun kendisine biçtiği rolü kanıksamış bir cinsiyetin, hem zincirlerini kırarak aydınlanması ve hayatını yeniden inşa edişi hem de kendini dış dünyadan soyutlayarak iç dünyasını özenle koruduğu bir alan oluşturma, -yazarın eseri hakkında bizzat kendi benzetmesi ile söyleyecek olursak- herkesin hoşuna gitmeyecek bir kedi hikâyesi olarak sunuluyor izleyiciye.

-VI-

Filmde Frau'nun "Kendi alın yazısıyla benden daha onurlu biçimde başa çıkan, sabırlı, zavallı bir kız kardeş" diye adlandırdığı Bella'nın (Güzel Kadın), hikâyenin sonuna kadar gelmesini beklediğimiz bir başka karakter (bir erkek) tarafından nedenini bilmediğimiz bir şe-

kilde aniden öldürülmesi sonucunda yaşadığımız şok ve hemen arkasından gelen ikinci cinayetin yarattığı oç alma dürtüsü, izleyiciyi sarsıyor. Bu sahne; insanın onca yalıtılmışlığın içinde dahi koruma içgüdüğü ve sorumluluk bilinci ile duygusal bağlar kurduğu canlıları korumak adına ne kadar ileri gidebileceğini gösteriyor bize. Yıllara mal olmuş bir hayat, ne kadar kısa bir süre içinde yok edilebiliyor.

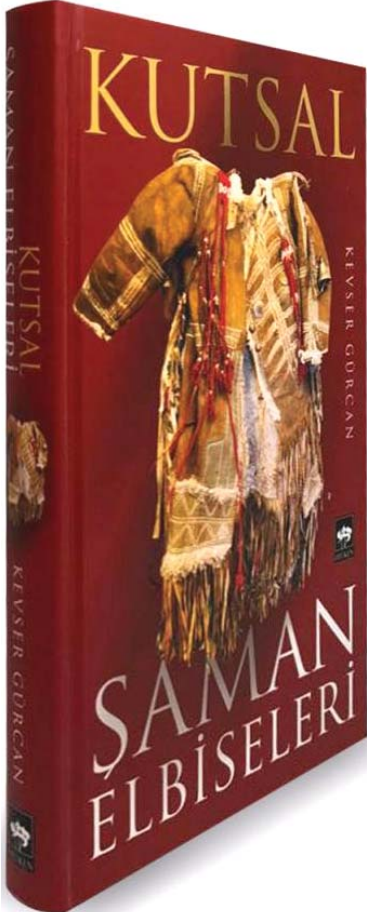
Doğa ile bütünleşmiş, üretken ve bereketli bir kadına dönüşmüş olan Havva'nın, Adem'in ortaya çıkışıyla işlediği cinayet, tüm öğretilerimizi altüst ederken, bu ezoterik hikâyede bir seyirci olarak son görevimiz; sosyal bir varlık olan insanın son buluşunu, kağıdı, kalemi ve yazıyı kullanmayı bırakıp Frau'nun evcilleştirmek üzere olduğu albino karganın onu beklediğine inanmak. Çünkü kendi hikâyesinde hala Frau, samanları biçiyor, kışlık odunlarını depoluyor, avlanıyor, patates topluyor, evcilleştiriyor ve hazıranda çiçek açan orman güllerinin arasından tüm sınırlarını ve sınırları içindeki tabii yaşamını keşfederek yaşıyor. ❧

KUTSAL ŞAMAN ELBİSELERİ

Gülsüm KUŞ / inceleme

GÜRCAN, ESERİNDE GÜNÜMÜZE KADAR KORUNMUŞ TÜRK ŞAMAN ELBİSELERİNİ BELGELENDİRİMİŞ, TÜRK İNANÇ VE KÜLTÜRÜNÜ TEMSİL EDEN ÖGELERLE BİÇİMSEL VE İKONOGRAFİK DEĞERLENDİRMELER YAPMIŞ VE KOMŞU HALKLARIN ŞAMAN ELBİSELERİ İLE TÜRK ŞAMAN ELBİSELERİNİ KARŞILAŞTIRMİŞTIR.

Kevser Gürcan'ın 2016 yılında Mimar Sinan Üniversitesi'nde tamamladığı doktora tezini esas aldığı ve müzelerde korunarak günümüze kadar gelmiş olan Türk şaman elbiselerini tespit edip değerlendirdiği eseri Kutsal Şaman Elbiseleri geçtiğimiz mayıs ayında Ötüken Neşriyat'tan çıktı.

Eserde, şamanlık yazılı kurallar olmaksızın doğa ile uyumlu yaşamın ve doğaüstü güçlerle dengede kalmanın gereği olarak gelişen ve Türklerin varoluşundan bu yana bir inanç sistemi olarak Türk kültürünün en önemli yapı taşlarından biri olarak görülmiştir. Türklerde Şamanizm başlangıcından günümüze kadar gelen süreç içerisinde, bu inanç sisteminin varlığı ve esaslarına ilişkin yorumlar yapabilmemizi

sağlayan ana unsur, şamanın kutsal ve aynı zamanda semgellik yüklü elbisesi olarak görülmektedir. Gürcan, eserinde günümüze kadar korunmuş Türk Şaman elbiselerini belgelendirmiş, Türk inanç ve kültürünü temsil eden öğelerle biçimsel ve ikonografik değerlendirmeler yapmış ve komşu halkların şaman elbiseleri ile Türk şaman elbiselerini karşılaştırmıştır. Gürcan, Avrupa müzeleri ile Rusya'da korunan Türk ve komşu halkların şamanlarına ait şaman elbiselerini ele alıyor. Şaman elbiselerinden hareketle, Türklerde şaman inanç sistemine ilişkin temel prensiplerin anlaşılmasının yanı sıra bölgeye, halklara, şamana ve ritüellere ilişkin özgün yanların ortaya konmasının mümkün olabileceğini belirten Gürcan, şaman elbiselerinin neredeyse

aman kadar bu sistemin merkezinde olduğunu vurgulamaktadır. Şaman elbiseleri “ruh atasının” dili ve şamanlığın (performansını gerçekleştirmede) bir aracıdır. Ayrıca Gürcan, “Günümüzde hâlâ şamanlık uygulamalarının gerçekleşmekte ve bu sırada şaman, özel tören giysileri giymektedir.” der. Ancak bugün kullanılan giysilerin eskilerine oranlar hem nesnel hem de manevi açıdan daha zayıf görüldüğünü de belirtiyor. Araş-

tırmada yirmi beş adet Türk, on iki adet komşu halklara ait olmak üzere otuz yedi şaman elbisesi değerlendirilmiştir. Kevser Gürcan, altı farklı ülkedeki dokuz müzede gerçekleştirdiği çalışmalar ile elbiselerin orijinalliklerine zarar vermemeye özen göstererek çeşitli fotoğraflar elde etmiştir. Arşiv fotoğrafları ile elbiselerin mevcut durumları arasında bazı farklılıklar görmüş ve bu farklılıkları tespitlerine eklemiştir.

Şaman elbiselerinin çözümlemesi konusunda dikkate değer yorumlar yapan Gürcan, eserini şaman elbiselerine ait fotoğraflar, tablolar ve ilgili coğrafyalara ait haritalar ile zenginleştirmiştir. Eser, çok sayıda şaman elbisesine ait analizin verilmesi ve topluluklara göre sınıflandırılarak temel prensiplerin ortaya konması ile kültür üzerine yapılan çalışmalara da önemli katkılar sağlayacaktır. ❧

MEHMET NEŞET TURGUT'UN OBJEKTİFİNDEN

TÜRK EDEBİYATI VAKFI YAYINLARI KİTAP LİSTESİ

Türk Edebiyatı (5 Ciltlik Takım)	Ahmet Kabaklı	14. BASKI	270 TL	Dönüşüm	Franz Kafka	8 TL
İstanbul Güldestesi	Ahmet Kabaklı		28 TL	Ceza Kolonisinde	Franz Kafka	6 TL
Alperen	Ahmet Kabaklı		21 TL	Olağanüstü Bir Gece	Stefan Zweig	8 TL
Millete Verulan Canlı Pranga: Bürokrasi	Ahmet Kabaklı		18 TL	Bilinmeyen Bir Kadından Mektup	Stefan Zweig	7 TL
Mâbet ve Millet	Ahmet Kabaklı		17 TL	Satranç	Stefan Zweig	8 TL
Müslüman Türkiye	Ahmet Kabaklı		15 TL	Efendi ve Uşak	Lev Nikolayeviç Tolstoy	8 TL
Kültür Emperyalizmi	Ahmet Kabaklı		18 TL	Ivan İlyiç'in Ölümü	Lev Nikolayeviç Tolstoy	12 TL
Nâzım Hikmet	Ahmet Kabaklı		14 TL	Kahramanmaraş Şehrengizi	Kâmil Uğurlu	35 TL
Temellerin Duruşması 1	Ahmet Kabaklı		27 TL	Bil Öğlum!..	Serhat Kabaklı	12 TL
Temellerin Duruşması 2	Ahmet Kabaklı		27 TL	Tuhaf Bir Serüven	Charles Dickens	21 TL
Şâir-i Cihan Nedim	Ahmet Kabaklı		12 TL	Muhayyelât	Giritli Aziz Efendi	24 TL
Çağlara Hükmendenler	Ahmet Kabaklı		18 TL	Şehir Mektupları	Ahmet Râsim	18 TL
Türkiye'yi Yoğuranlar	Ahmet Kabaklı		18 TL	Bir Mübâdilim Mektupları	Tahsin Gülen	28 TL
Sınırların Ötesi	Ahmet Kabaklı		15 TL	Ben Bir Mübâdilim / Mayadağ'dan Şarköy'e	Tahsin Gülen	21 TL
Şiir İncelemeleri	Ahmet Kabaklı		24 TL	Arsène Lupin	Yağmur Atsız	15 TL
Mehmet Âkif	Ahmet Kabaklı		18 TL	Fâniler ve Zebâniler	Yağmur Atsız	8 TL
Yunus Emre	Ahmet Kabaklı		15 TL	Meçhûl Genç Gazeteciye Mektuplar	Yağmur Atsız	21 TL
Ejderha Taşı	Ahmet Kabaklı		8 TL	Ömrümün İlk 65 Yılı	Yağmur Atsız	24 TL
Mevlâna	Ahmet Kabaklı		21 TL	Bu Toprağın Sesi - Halk Musikimiz (Ciltli)	Adnan Ataman	60 TL
Devlet Felsefemiz	Ahmet Kabaklı		14 TL	Bâbü'lî'den Geçen Adam	Gülbüz Azak	15 TL
Şairler Sultanı Necip Fazıl	Ahmet Kabaklı		15 TL	20'nci Yüzyıl Türkiye'sinin Hüzün ve Dehşet Tarihi	Gülbüz Azak	15 TL
Nerede, Ne Yazdı?	Ahmet Kabaklı		20 TL	100. Yılında Yeni Lisan Hareketi ve Millî Edebiyat	Prof. Dr. Hülya Argunşah	
Tasavvuf Tarikat Edebiyat	Ahmet Kabaklı		21 TL	Çalıştayı Bildirileri	Dr. Oğuzhan Karaburcu	26 TL
Âşık Edebiyatı	Ahmet Kabaklı		21 TL	Mehmet Kaplan'dan Hatıralar... Mektuplar	M.Orhan Okay	16 TL
İslâm'la Kaynaşmış Türk Edebiyatı	Ahmet Kabaklı		18 TL	Ruh Hekiminin Hatıraları	Ayhan Songar	14 TL
Divan Edebiyatı	Ahmet Kabaklı		28 TL	Ali Nihad Tarlan'dan Divan Şiiri Dersleri	Güler Güven	21 TL
Fatih ve İstanbul	Ahmet Kabaklı		18 TL	Politika	Alain'den Tercüme: Birol Emil	10 TL
Sanat ve Edebiyatımız	Ahmet Kabaklı		14 TL	Şair Dostlarım	Halil Soyuer	18 TL
İrfan ve İnsan	Ahmet Kabaklı		15 TL	Avucumdaki Dünya	Ayşe Göktürk Tunceroğlu	15 TL
Bu Dünyadan Kimler Geçti	Ahmet Kabaklı		15 TL	Bayram Kurabiyesi	Ayşe Göktürk Tunceroğlu	7 TL
Gönül Seheri	Ahmet Kabaklı		15 TL	Amerika Mektupları	Ayşe Göktürk Tunceroğlu	6 TL
Ermislerin Sohbeti	Ahmet Kabaklı		12 TL	Sam Amca ile Samiye Teyze	Ayşe Göktürk Tunceroğlu	6 TL
Edebiyat Türleri	Ahmet Kabaklı		18 TL	Cam Güzelleri	Asuman Şenel	15 TL
Seyirlik Oyunlar	Ahmet Kabaklı		17 TL	Ateş İslağı	Nazım Payam	12 TL
Edebiyat Akımları	Ahmet Kabaklı		15 TL	Yağmur Hiç Dinmedi	Cafer Akman	9 TL
İnsan ve Dünyası	Ahmet Kabaklı		16 TL	Güldönümü	Fatma Pekşen	12 TL
Batı'da Görüp Yaşadıklarım	İlhan Bardakçı		18 TL	Eşyalarımın Şarkısı	Ahmet Mahir Pekşen	12 TL
Tarihten Unutulmaz Sahneler	İlhan Bardakçı		15 TL	Nemrut Ateşi	Olca Yazıcı	9 TL
Biz Bizi Unuttuk	İlhan Bardakçı		19 TL	Yaralı Küheylan	Olca Yazıcı	8 TL
Güleç Yüzlü Anılar	İlhan Bardakçı		15 TL	Çocuklar Vatanında Büyüsün	Olca Yazıcı	5 TL
İmparatorluğun Yağması	İlhan Bardakçı		21 TL	Osman Yüksel ve Serdengeçti Dergisi	Ali Özcan	17 TL
İmparatorluğa Veda	İlhan Bardakçı		18 TL	Burada Sevgi Var	Gazanfer Sanlıtop	10 TL
Tuğraların Ağıtı	İlhan Bardakçı		15 TL	Geçmişten Geleceğe	Tahir Kutsi Makal	7 TL
Tarihten Bugüne	İlhan Bardakçı		23 TL	Siyün Bike	Hikmet Doğan	20 TL
Vahdeddin'den Mustafa Kemal'e	İlhan Bardakçı		15 TL	Salkım Söğütten Bin Yıllık Hatıralar	Suzan Çataloluk	5 TL
Taşhan'dan Kadifekale'ye	İlhan Bardakçı		8 TL	Hayat	Ö. Seyfeddin Hikâye Yarış. - 2006	15 TL
Serdengeçti Dergisi (Toplu Basım)	Osman Yüksel Serdengeçti		90 TL	Otuz Dokuz	Ö. Seyfeddin Hikâye Yarış. - 2005	12 TL
Serdengeçti 1 / Bütün Eserleri	Osman Yüksel Serdengeçti		21 TL	Ödüllü Hikâyeler	Ö. Seyfeddin Hikâye Yarış. - 2004	12 TL
Serdengeçti 2 / Bütün Eserleri	Osman Yüksel Serdengeçti		21 TL	Kurban	Ö. Seyfeddin Hikâye Yarış. - 2003	12 TL
Mabetsiz Şehir	Osman Yüksel Serdengeçti		16 TL	Zaman Kayması	Ö. Seyfeddin Hikâye Yarış. - 2002	12 TL
Bu Millet Neden Ağlar	Osman Yüksel Serdengeçti		12 TL	Dedemin Sevdaları	Ö. Seyfeddin Hikâye Yarış. - 2001	12 TL
Bir Nesli Nasıl Mahvettiler	Osman Yüksel Serdengeçti		12 TL	Ömer Seyfeddin Yolunda Hikâyeler	Ömer Sey. Hikâye Yarış.	7 TL
Gülünc Hakikatler	Osman Yüksel Serdengeçti		11 TL	Bu Yolda Kırk Yıl	Ümit Gürelman	8 TL
Akdeniz Hilâlidir	Osman Yüksel Serdengeçti		11 TL	Gurub Düşünceleri	Bahtiyar Vahapzade	12 TL
Bayrak Adam	Osman Yüksel Serdengeçti Belgeseli DVD		10 TL	Türkiye'den Çizgiler	Hüsrev Hatemi	7 TL
Yeni Bir Dünya	Necmettin Hacıeminoğlu		15 TL	Ses Mimarlarımızdan	Mustafa N. Karaer	6 TL
Fuzûlî	Necmettin Hacıeminoğlu		18 TL	Mavi Karanlık	Fırat Kızıltuğ	6 TL
Türkçenin Karanlık Günleri	Necmettin Hacıeminoğlu		15 TL	Devler Konuşuyor C.Bayar / H.Fazıl / M.Kaplan / C.Meriç / E.Gülpöy / Ö.Y.Serdengeçti / Y.B.Bakkiler		24 TL
Edebiyat Tahlilleri	Necmettin Hacıeminoğlu		18 TL	Üstatlar Konuşuyor I.Pala / A.Deliorman / K.Eraslan Y.Özakpınar / T.Canserver / T.Yazgan		14 TL
Millet ve Aydınlar	Necmettin Hacıeminoğlu		15 TL	Aydınlar Konuşuyor O.Okay / M.Niyazi / H.Hatemi / M.Erkal / A.Yörük / N.Yaşar / F.Kızıltuğ		14 TL
Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı (büyük boy) Heyet			50 TL	Bilenler Konuşuyor S.Eyice / K.Gürsoy / S.Kabaklı / A.Niptekin / M.R.Bekin / S.Bağcı / S.İçli / Ö.N.Özgeçel / M.R.Şirin / A.G.Sayar		14 TL
Destanlar Burcu	Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu		21 TL	Bilginler Konuşuyor A.Deliorman / A.Özcan / C.Eraslan / S.Saatçi / E.İşık / Y.Özakpınar		14 TL
Bozkurtların Destanı	Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu		21 TL	Uzmanlar Konuşuyor T.Inançer / I.Pala / D.Gürlek / F.Bertuğ / I.Bertuğ / R.Ayançlı / A.Yavaşca / S.Saygılı / A.Akhen / Ö.Öral		14 TL
Alperenler Destanı	Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu		21 TL	Tarihimiz Konuşuyor E.Hısançoğlu / I.Fazlıoğlu / I.Bozdağ / E.Gölze / I.Pala / A.Tabakoğlu / C.Bayram		14 TL
İyi Padişah'ın Masalı	Anar		20 TL	Hayatlarıyla Yol Gösterenler S. Zâim / A. Yüksel Özeme / M.O. Okay / Z. Kerman / U. Derman / S. Tuğ / V. Türk		12 TL
Kemterovlar Ailesi	Mir Celal		18 TL	Hayatın Manevi Boyutları B.Sıtkı Erdoğan / Ö.Ceylan / H.Poyraz / H.Hatemi / F.Kızıltuğ / F.K.Barbarosoğlu / N.Şişman		12 TL
Ustalarla Konuşmalar	İsa Kocakaplan		18 TL	Pendnâme / Öğütler Kitabı	Feridüddin Attâr	12 TL
Edebiyat Burcu / Makaleler (büyük boy)	İsa Kocakaplan		28 TL	Kuşların İlâhisi - Mantık't-Tayr	Feridüddin Attâr	28 TL
Kırım'ın Ebedî Sesi Cençiz Dağcı	İsa Kocakaplan		20 TL	Gelinlik Yâcı	İbn Atâullah el-İskenderî	12 TL
Ziya Gökalp	İsa Kocakaplan		18 TL	İslâm'ın Güler yüzü	Eva de Vitray-Meyerovitch	15 TL
Nâmîk Kemal	İsa Kocakaplan		12 TL	Süflerin Sırları	Sultan Veled	28 TL
Ahmet Hâşim	İsa Kocakaplan		15 TL	Fîhi Mâ Fîh / Mevlâna'nın Konuşma ve Sohbetleri	Mevlâna	26 TL
Açıklamalı Edebî Sanatlar	İsa Kocakaplan		16 TL	Allah'a Dönüş	Muhâsibî	14 TL
İstiklâl Marşımız ve Mehmet Âkif Ersoy	İsa Kocakaplan		14 TL	Cennetin Davetlileri	İbnü'l Cevzî	14 TL
Türkü Söyleyen Şehirler	İsa Kocakaplan		20 TL	Allah Aşkı	İbnü'l Cevzî	14 TL
Yalnız Efe	Ömer Seyfeddin		16 TL	Peygamberimizin Çevresindeki Hanımlar	Dominique Abdullah Penot	15 TL
Seçme Hikâyeler	Ömer Seyfeddin		18 TL	Süflerin Edepleri	Sülemî	13 TL
Karabibik	Nabizâde Nâzım		7 TL	Ruhun Hastalıkları ve Çareleri	Sülemî	12 TL
Zehra	Nabizâde Nâzım		11 TL	Kutadgu Bilig	Yusuf Has Hacib	14 TL
Aşk-ı Memnu	Halid Ziya Uşaklıgil		20 TL	Mesnevi'den İbretlik Hikâyeler ve Öğütler	İrfan Keskin	18 TL
Mai ve Siyah	Halid Ziya Uşaklıgil		15 TL	Taşa Kazınan İhanet	Cemal Aydın	14 TL
Eylül	Mehmet Rauf		17 TL	Sokrates'in Savunması	Platon	9 TL
Taşşuk-ı Tal'at ve Fitnat	Şemseddin Sâmî		12 TL	İsrail Sorunu	Roger Garaudy	17 TL
Çağlayanlar	Ahmet Hikmet Müftüoğlu		12 TL	İsrail Mitler ve Terör	Roger Garaudy	23 TL
Gönül Hanım	Ahmet Hikmet Müftüoğlu		12 TL	İslâm ve İnsanlığın Geleceği	Roger Garaudy	18 TL
Araba Sevdası	Recaizade Mahmud Ekrem		15 TL	Yobazlıklar	Roger Garaudy	17 TL
İntibah	Nâmîk Kemal		13 TL	20. Yüzyılın Biyografisi / Garaudy'nin Felsefî Vasiyeti	Roger Garaudy	28 TL
Sergüzeşt	Sami Paşazade Sezai		10 TL	Yaşanmış Şiir Don Kişot	Roger Garaudy	14 TL
Felâhün Bey ile Râkım Efendi	Ahmed Midhat Efendi		15 TL	Medeniyetler Diyalogu	Roger Garaudy	20 TL
Küçük Prens (Renkli Lüks Baskı)	Antoine de Saint-Exupéry		14 TL	Şahitlerim	Roger Garaudy	18 TL
Küçük Prens (Normal Baskı)	Antoine de Saint-Exupéry		8 TL	Hatıralar: Yüzyılımızda Yalnız Yolculuğum	Roger Garaudy	28 TL
Dava	Franz Kafka		18 TL	İslâm'ın Aynası Camiler	Roger Garaudy	21 TL